

Správa o stave národnostného školstva za rok 2015¹

Výbor pre národnostné menšiny a etnické skupiny

2016

---

¹ Správa je spracovaná v súlade s čl. 3 písm. g) Štatútu Výboru pre národnostné menšiny a etnické skupiny.

Obsah

Úvod	3
Bulharská národnostná menšina	5
Česká národnostná menšina	8
Chorvátska národnostná menšina	9
Maďarská národnostná menšina	11
Moravská národnostná menšina	18
Nemecká národnostná menšina	19
Poľská národnostná menšina	20
Rómska národnostná menšina	22
Rusínska národnostná menšina	31
Ruská národnostná menšina	51
Srbská národnostná menšina	52
Ukrajinská národnostná menšina	53
Židovská národnostná menšina	56
Príloha č. 1	57
Príloha č. 2	58

Úvod

Správa o stave národnostného školstva za rok 2015 (ďalej len „správa“) na základe článku 3 písm. g) Štatútu Výboru pre národnostné menšiny a etnické skupiny popisuje možnosti vzdelávania príslušníkov národnostných menšín predovšetkým z pohľadu vzdelávania v jazykoch národnostných menšín v roku 2015.

Prípravou správ² za rok 2015 sa zaoberal Výbor pre národnostné menšiny a etnické skupiny Rady vlády pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť (ďalej len „výbor“) na svojom XX. zasadnutí 30. mája 2016. Na predmetnom zasadnutí bolo v záujme zefektívnenia a posilnenia participatívneho procesu prijaté uznesenie č. 82. Predmetným uznesením výboru zobral na vedomie informáciu o príprave správ za rok 2015 a odporučil predsedovi výboru zriadiť pracovnú skupinu zloženú zo zástupcov jednotlivých národnostných menšín a zástupcov štátnej správy – Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR, Ministerstva kultúry SR, Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR, Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR, Ministerstva spravodlivosti SR, Úradu splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity, Úradu splnomocnenca vlády SR pre národnostné menšiny a Úradu vlády SR.

Dočasná pracovná skupina na vypracovanie hodnotiacich správ výboru podľa čl. 3 písm. f), g), h) Štatútu výboru o podpore kultúry národnostných menšín, o stave národnostného školstva a o používaní jazykov národnostných menšín za rok 2015 (ďalej len „pracovná skupina“) bola zriadená na obdobie od 23. júna 2016 do 30. septembra 2016 a pozostávala z 13-tich zástupcov a zástupkýň národnostných menšín (autorov správ), vedúcej pracovnej skupiny za Úrad splnomocnenca vlády SR pre národnostné menšiny (ďalej len „úrad splnomocnenca“) a 7 zástupcov a zástupkýň štátnej správy. Autorov správ za národnostné menšiny nominovali členky a členovia výboru. Predseda výboru ich nominácie plne akceptoval. Členky a členovia pracovnej skupiny sa stretli na dvoch zasadnutiach 23. júna 2016 a 13. septembra 2016.

Členky a členovia pracovnej skupiny, zástupkyne a zástupcovia štátnej správy, mali možnosť z odborného a vecného hľadiska správu pripomienkovať. Všetky pripomienky boli

---

² Výbor pre národnostné menšiny a etnické skupiny Rady vlády SR pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť na základe článku 3 Štatútu Výboru pre národnostné menšiny a etnické skupiny písm. f), g) a h) každoročne vypracúva:

- hodnotiacu správu o podpore kultúr národnostných menšín;
- správu o stave národnostného školstva;
- správu o používaní jazykov národnostných menšín.

autorkami a autormi za národnostné menšiny zohľadnené. Jednotlivé správy za národnostné menšiny odrážajú názory ich autorov a autoriek za národnostné menšiny.

Správa popisuje úroveň vzdelávania z pohľadu príslušníkov národnostných menšín, možnosti vzdelávania pedagogických a odborných zamestnancov podieľajúcich sa na výchove a vzdelávaní príslušníkov národnostných menšín. V niektorých častiach sú definované aj špecifiká v oblasti výchovy a vzdelávania. Vzhľadom na to, že viaceré národnostné menšiny žijúce v Slovenskej republike nemajú inštitucionálne zabezpečenie v tejto oblasti, správy mapujú aj neformálne vzdelávanie a vzdelávanie v osvojení si, prípadne zdokonalení sa v jazyku tej ktorej národnostnej menšiny. V oblasti národnostného školstva sú výrazné rozdiely medzi jednotlivými menšinami, aj preto sú správy niektorých národnostných menšín veľmi stručné.

V závere niektorých správ sú špecifikované priority pre skvalitnenie tejto oblasti na rok 2016. Texty autorov a autoriek prešli čiastočnou jazykovou a štylistickou korektúrou.

Bulharská národnostná menšina

Na Slovensku je k dispozícii niekoľko možností vzdelávania v bulharskom jazyku na rôznych úrovniach, avšak ani jedna z inštitúcií, ktorá vzdelávanie ponúka nie je zaradená do systému národnostného školstva na Slovensku. Navyše všetky tieto inštitúcie sa nachádzajú na území Bratislavy. Základom vzdelávania v jazyku bulharskej národnostnej menšiny je tak vo väčšine prípadov rodinné prostredie príp. stretnutia Bulharov a ich rodinných príslušníkov. Deti a mládež, ktoré sú príslušníkmi bulharskej národnostnej menšiny sa vzdelávajú prevažne v školách a školských zariadeniach s vyučovacím jazykom slovenským.

Kľúčovými vzdelávacími inštitúciami, v ktorých prebieha vyučovanie v bulharskom jazyku na Slovensku sú:

- *Súkromná materská škola Christa Boteva, Záporožská 8, 851 01 Bratislava, ktorej zriaďovateľom je Občianske združenie priateľov Bulharskej školy Christa Boteva v Bratislave. Škôlku navštevuje 50 detí bulharskej, slovenskej, ale aj inej národnosti.*
- *Súkromná bulharská základná škola a Súkromné bulharské gymnázium Christa Boteva, Záporožská 8, 851 01 Bratislava, ktorej história sa na Slovensku datuje už od roku 1948. Zriaďovateľom školy je Ministerstvo školstva a vedy Bulharskej republiky (ďalej len „MŠ BR“) a na Slovensku je zaradená do siete súkromných škôl. Školu navštevuje približne 100 žiakov a študentov bulharskej, slovenskej, ale aj inej národnosti. Vyučovanie sa uskutočňuje v bulharskom jazyku, slovenský jazyk sa vyučuje podľa slovenských osnov a ako cudzí jazyk sa vyučuje anglický jazyk. Maturuje sa povinne zo slovenského jazyka a literatúry, bulharského jazyka a literatúry, z iného povinného predmetu podľa výberu a je možné si vybrať aj štvrtý maturitný predmet. Maturanti dostávajú maturitné vysvedčenia v slovenskom a v bulharskom jazyku, s ktorými sa môžu uplatniť na slovenských, bulharských a iných vysokých školách v zahraničí.*
- *Katedra slovanských filológií Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, na ktorej si študenti okrem iných slovanských jazykov môžu vybrať aj štúdium bulharského jazyka, ktoré je zabezpečené v spolupráci s renomovanými lektormi z Bulharska.*
- *Prešovská univerzita v Prešove (ďalej len „PU“) dlhoročne spolupracuje so Šumenskou univerzitou v Bulharsku. Na nej dlhé roky pôsobí lektorát bulharského jazyka.*

Ďalšiu možnosť vzdelávania príslušníkov bulharskej národnostnej menšiny poskytujú kurzy bulharského jazyka v *Bulharskom kultúrnom inštitúte*.

Podpora výchovy a vzdelávania v menovaných vzdelávacích inštitúciách sa uskutočňuje výlučne na úrovni ústrednej štátnej správy, a to v intenciách príslušných zákonov vzťahujúcich sa na tieto inštitúcie v závislosti od ich štatútu. Nevzťahuje sa to pochopiteľne na jazykové kurzy organizované *Bulharským kultúrnym a informačným strediskom* v Bratislave či na iné iniciatívy národnostných organizácií.

Technické a materiálne vybavenie *Súkromnej bulharskej základnej školy a bulharského gymnázia Christa Boteva* zodpovedá hygienickým a ergonomickým normám platným v SR. Učebnice a učebné pomôcky sú zabezpečené MŠ BR a sú v bulharskom jazyku.

V oblasti ďalšieho vzdelávania pedagogických a odborných zamestnancov je potrebné konštatovať, že pedagógovia na Slovensku nemajú možnosti ďalšieho vzdelávania v rámci kontinuálneho vzdelávania v menšinovom jazyku.

V školách a školských zariadeniach s vyučovacím jazykom slovenským sa neevidujú žiadne špecifiká alebo problematické otázky, ktoré by si vyžadovali špecifické riešenia. Predstavitelia bulharskej národnostnej menšiny sa dlhodobo vyznačujú svojou vysokou prispôsobivosťou a snahou o asimiláciu s domácim prostredím, z čoho vyplýva vysoká a dostatočná znalosť väčšinového jazyka v hovorenom aj písomnom prejave.

Čo sa týka vzťahu škôl a školských zariadení s vyučovacím jazykom slovenským a škôl a školských zariadení s vyučovacím jazykom bulharským, žiaci *Bulharskej základnej školy a gymnázia Christa Boteva* v Bratislave aktívne participujú na mnohých celoslovenských školských podujatiach, na ktorých dosahujú veľmi dobré výsledky. Patria sem napríklad matematické či literárne súťaže, súťaže v slovenskom a v anglickom jazyku, športové turnaje, účasť na výstavách, spoločných pracovných dielňach a podobne. V predchádzajúcom roku škola nadviazala intenzívnu spoluprácu so ZŠ v Svätom Antone, v rámci ktorej sa uskutočnili viaceré spoločné podujatia.

Zároveň si škola udržuje aj výborné kontakty s materskou krajinou, pričom žiaci majú možnosť sa príležitostne zapájať aj do vybraných školských súťaží bulharských škôl v zahraničí, alebo iných špeciálnych aktivít organizovaných MŠ BR.

Vzhľadom na špecifickú a významnú pozíciu, ktorú škola zohráva v živote bulharskej národnostnej menšiny na Slovensku, ostáva kľúčovou prioritou udržanie školy a škôlky aj v budúcom období, a to aj napriek nepriaznivej finančnej situácii v školstve na Slovensku a najmä v Bulharsku. Existuje eminentná snaha o zvýšenie záujmu príslušníkov bulharskej národnostnej menšiny o výučbu v týchto vzdelávacích inštitúciách a zvýšenie počtu ich žiakov. K tomu prispieva dobré meno a povedomie, ktoré si škola vybudovala vďaka svojmu

dlhoročnému pôsobeniu na Slovensku, ale aj vďaka rozvojovým aktivitám a pozitívnemu prínosu súčasného vedenia školy.

V neposlednom rade je dôležité udržať a ďalej rozvíjať veľmi dobré vzťahy medzi školou a národnostnými organizáciami v regióne.

Jedným z hlavných cieľov je zvyšovanie informovanosti, resp. preverenie záujmu o možnosť vzdelávania sa v bulharskom jazyku na slovenských školách a následné kroky.

Česká národnostná menšina

Na území SR v súčasnosti nepôsobí žiadne vzdelávacie zariadenie s vyučovacím jazykom českým a neexistuje ani možnosť štúdia bohemistiky na žiadnej vysokej škole. Najmladšia generácia príslušníkov českého etnika bez problémov, aj vzhľadom na bežnú bilingválnosť v rodinách, zvláda vyučovanie v slovenskom jazyku.

Snahu o udržanie aktívneho ovládania a používanie českého jazyka najmladšou generáciou Čechov na území Slovenska vyvíjajú české spolky prostredníctvom rôznych neformálnych podujatí, pričom za najefektívnejšie možno považovať detské letné tábory prebiehajúce v českom jazyku.

Stále aktuálna je idea zaradenia ukážok českého jazyka, literatúry a faktov z oblasti českej histórie, kultúry a reálií do obsahu vyučovania ZŠ i stredných škôl (ďalej len „SŠ“). Toto obohatenie súčasného vzdelávacieho rámca by posilnilo povedomie a znalosť českého jazyka u potomkov českej národnostnej menšiny na Slovensku, napomohlo by vzájomnej zrozumiteľnosti českého a slovenského jazyka a v neposlednom rade aj uľahčilo adaptáciu slovenských študentov na českých vysokých školách.

V oblasti školstva a vzdelávania považujeme za významný fakt, že 28. marca 2015 nadobudla platnosť Zmluva medzi SR a Českou republikou o vzájomnom uznávaní dokladov o vzdelaní vydávaných na Slovensku a Česku. Národná rada Slovenskej republiky so zmluvou vyslovila súhlas uznesením č. 1009 z 31. januára 2014 a rozhodla, že ide o medzinárodnú zmluvu, ktorá má podľa čl. 7 ods. 5 Ústavy SR prednosť pred zákonmi. Prezident SR zmluvu ratifikoval 13. mája 2014. Ratifikačné listiny boli vymenené 27. februára 2015 v Bratislave.

Chorvátska národnostná menšina

Príslušníci chorvátskej národnostnej menšiny nemali ani v roku 2015 možnosť vzdelávať sa vo svojom materinskom jazyku na žiadnom type materských, ZŠ a SŠ na Slovensku. Iba v prípade niektorých jednotlivcov z radov príslušníkov chorvátskej národnosti, ktorých deti navštevujú základné školy (ďalej len „ZŠ“) v chorvátskych obciach v susednom Burgenlande, pričom je potrebné poznamenať, že ide iba o jednotlivcov. Výučba na týchto ZŠ v susednom Rakúsku je v starochorvátskom jazyku tzv. *gradišćansko-hrvatski*, ktorý je aj materinským jazykom drvivej väčšiny príslušníkov chorvátskeho etnika na Slovensku.

Výučba spisovného chorvátskeho jazyka na stredoškolskej úrovni je možná na *Súkromnom slovanskom gymnáziu Žitavská 1 v Bratislave* a na vysokoškolskej úrovni na *Katedre slavistiky Univerzity Komenského v Bratislave*. Pre príslušníkov chorvátskej národnostnej menšiny (ide predovšetkým o deti a mládež) je organizovaná výučba spisovného chorvátskeho jazyka prostredníctvom lektorky z Chorvátska. Výučba je raz za týždeň v každej obci, kde žijú Chorváti a je pre záujemcov na dobrovoľnej báze. Pedagóg je pre túto výučbu poskytovaný a finančne zabezpečovaný prostredníctvom Ministerstva školstva Chorvátskej republiky. Okrem toho sú v rámci menšiny organizované aj iné dobrovoľné druhy výučby chorvátskeho jazyka pre záujemcov, napr. v Dunajskej Novej Vsi.

Zákon č. 184/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín nepovažoval do roku 2014 jednotlivé mestské časti za samostatné municipality a na základe toho chorvátska národnostná menšina už aj historicky žijúca v dostatočnej koncentrácii v niektorých mestských častiach Bratislavy, ako napríklad v Jarovciach a Čunove, nespĺňala kritériá municipality. Problémom na zaradenie mestských častí Bratislava-Jarovce a Bratislava-Čunovo do zoznamu obcí s používaním menšinového jazyka sú výsledky sčítania obyvateľstva z roku 1991. V tomto sčítaní boli občania chorvátskej národnosti žijúci v daných obciach pri oficiálnych výsledkoch zaradení do skupiny ostatní, keďže sa chorvátska národnosť v oficiálnych výsledkoch sčítania z roku 1991 neuvádzala. Takto napríklad podľa sčítaní žilo v Jarovciach v roku 1961 – 59,7% Chorvátov, v roku 1970 – 48% Chorvátov, v roku 1991 – 0% Chorvátov (27,31% nezistených), v roku 2001 – 21% Chorvátov a v roku 2011 – 15,3% Chorvátov. Z uvedeného je zrejmé, že túto obec je možné považovať za obec, na ktorú by sa mal vyššie uvedený zákon vzťahovať.

Z vyššie uvedeného je tiež zrejmé, že inštitucionálne zabezpečenie príslušníkov chorvátskej národnostnej menšiny na úrovni miestnej samosprávy, miestnej štátnej správy ani ústrednej štátnej správy nie je realizované.

V oblasti vzdelávania pedagógov chorvátskeho jazyka, ktorí vyučujú chorvátsky jazyk v rámci voľnočasových aktivít v jednotlivých obciach sa každoročne zúčastňujú seminárov organizovaných inštitúciou *HRVATSKA MATICA ISELJENIKA* v Chorvátsku.

Prioritou ostáva zabezpečiť výučbu chorvátskeho jazyka záujemcom, a to v najvyššej možnej miere formou dobrovoľných kurzov, seminárov a sústrezení. Ďalej pokračovať aj s výučbou chorvátskeho jazyka u detí a mládeže inou formou, ako napríklad prostredníctvom projektu Úradu vlády Slovenskej republiky (ďalej len „ÚV SR“) *Medzinárodný letný tábor detí a mládeže v Chorvátsku*, ktorého sa aj v roku 2015 zúčastnilo približne 80 detí a mládeže príslušníkov chorvátskej národnosti na Slovensku.

Prioritou, ktorá by pomohla udržať chorvátsku menšinu na Slovensku, ako tradičnú jazykovú a kultúrnu komunitu je riešenie jej postavenia v oblasti používania ich starochorvátskeho a chorvátskeho jazyka. Ide predovšetkým o mestské časti Bratislava-Jarovce a Bratislava-Čunovo. Je potrebné spomenúť, že v oblasti náboženskej a liturgie používanej v nej sú obe obce považované za dvojjazyčné, čo znamená používanie slovenského a starochorvátskeho jazyka na rovnakej úrovni a v rovnakom množstve. Starochorvátsky jazyk používaný pri liturgii pochádza z 11. storočia a bol pôvodne písaný v hlaholike. Už len samotná skutočnosť používania tohto jazyka je do dnes na Slovensku jedinečná, keďže sa na území dnešného Chorvátska ani v okolitých krajinách nezachoval a je jedinečný a hodnotný, o čom svedčí aj prístup rímskokatolíckej cirkvi pri jeho používaní v rámci cirkevných obradov. Tento jazyk sa dodnes používa aj v ústnej forme, a to iba na Slovensku, Burgenlande a západnom Maďarsku. Zaradenie spomenutých chorvátskych obcí do zoznamu dvojjazyčných obcí by prispelo k zníženiu asimilácie chorvátskej minority na Slovensku, čím by Slovensko prišlo o kultúrne dedičstvo a jeden staroslovanský jazyk používaný touto skupinou obyvateľstva na území dnešného Slovenska nepretržite už od začiatku 16. storočia až dodnes.

Maďarská národnostná menšina

V hodnotiacich správach predchádzajúcich rokov bola opakovane vyslovená požiadavka maďarskej národnostnej menšiny na zriadenie osobitnej pracovnej skupiny na komplexnejšie vypracovanie niektorých častí hodnotiacej správy o stave národnostného školstva, ktoré vzhľadom na rozvinutú sústavu škôl a školských zariadení s vyučovacím jazykom maďarským doteraz nebolo možné z dôvodu limitovaných personálnych, časových a finančných možností v rámci dočasnej pracovnej skupiny. Vzhľadom na to, že našej požiadavke nebolo vyhovené, táto správa sa obmedzuje iba na všeobecnú charakteristiku stavu národnostného školstva maďarskej národnostnej menšiny v roku 2015 a zadefinovanie priorít pre rok 2016. V ďalších bodoch (možnosti vzdelávania v maďarskom jazyku, inštitucionálne zabezpečenie výchovy a vzdelávania príslušníkov maďarskej národnostnej menšiny, vybavenosť škôl a školských zariadení s vyučovacím jazykom maďarským alebo s vyučovaním maďarského jazyka, možnosti na ďalšie vzdelávanie pedagogických a odborných zamestnancov v maďarskom jazyku, špecifiká výchovy a vzdelávania detí príslušníkov maďarskej menšiny v školách a školských zariadeniach s vyučovacím jazykom slovenským, vzťah škôl a školských zariadení s vyučovacím jazykom slovenským a s vyučovacím jazykom maďarským) odkazujeme na naše hodnotiace správy z r. 2012 –2013 a aktuálne na časť IV. Správy o postavení a právach príslušníkov národnostných menšín za rok 2015 vypracovanej podľa čl. 4 ods. 1 písm. a) Štatútu splnomocnenca vlády SR pre národnostné menšiny.

Južné Slovensko, kde žije väčšina príslušníkov maďarskej národnostnej menšiny, hospodársky dlhodobo zaostáva, zanedbaná je dopravná infraštruktúra, nevytvára sa dostatočný počet pracovných miest, do týchto regiónov prichádza málo investícií. V južných okresoch je dlhodobo vysoká nezamestnanosť, sociálne postavenie väčšiny obyvateľov sa zhoršuje, súčasne intenzívne narastá rómska populácia, čo ovplyvňuje stav školstva maďarskej národnostnej menšiny a vyžaduje nové prístupy pedagógov, o čom je potrebné diskutovať, aby sa našli riešenia týchto problémov. Značná časť škôl pôsobí práve v takýchto regiónoch. Medzi deťmi navštevujúcimi maďarské školy a školské zariadenia sú veľké rozdiely, čo sa týka ich rodinného zázemia, sociálno-ekonomického postavenia rodín, školskej a sociálnej zrelosti a pripravenosti, prístupu k vzdelávaniu, atď. Pedagogicky zvládnuť tieto problémy a vytvoriť rovnosť šancí pre každého žiaka si vyžaduje veľkú mieru „vnútornej slobody“ školy, možnosti vnútornej diferenciacie obsahu, metód a foriem vzdelávania, disponibilné hodiny, možnosť posilniť časovú dotáciu niektorých predmetov, resp. zaviesť

nové predmety podporujúce profiláciu školy sú významnými prvkami pri riešení uvedených problémov.

V roku 2015 zarezonovali v oblasti maďarského národnostného školstva najmä dve témy: záchrana málotriedok a inovované Štátne vzdelávacie programy znevýhodňujúce ZŠ s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny (ďalej len „ZŠ s VJNM“) oproti ZŠ s vyučovacím jazykom slovenským (ďalej len „ZŠ s VJS“). Novela školského zákona schválená Národnou radou SR na sklonku roku 2013, stanovila nielen maximálne, ale aj minimálne počty žiakov v triedach. Navyše na prvom stupni ZŠ obmedzila možnosť spájania tried len na dva ročníky. Pre mnohé málotriedky sú vzhľadom na nízke počty žiakov tieto ustanovenia likvidačné (aj pre ZŠ s VJS). Minimálne limity v triedach sa mali zavádzať od septembra 2015, na tlak širokej verejnosti však účinnosť predmetného zákona bola odložená do 1. 9. 2016. Menej úspešné boli protesty maďarskej národnostnej menšiny proti novým rámcovým učebným plánom pre ZŠ s VJNM. Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR (ďalej len „MŠVVŠ“) neakceptovalo výhrady ani zo strany Zväzu maďarských pedagógov na Slovensku, ani vôľu 26 452 občanov, ktorí podpísali petíciu za skvalitnenie výchovno-vzdelávacieho procesu na školách s vyučovacím jazykom maďarským s nasledovnými požiadavkami:

- zvýšenie počtu vyučovacích hodín maďarského jazyka v prvých štyroch ročníkoch;
- zvýšenie počtu voliteľných hodín na vytvorenie vlastného profilu školy a na uplatnenie regionálnych rozdielov;
- na ZŠ s vyučovacím jazykom maďarským zvýšiť počet hodín dejepisu namiesto 1 hodiny na 2 hodiny dejepisu, aby deti maďarskej národnosti mohli spoznať aj maďarské dejiny.

Ministerstvo školstva ignorovalo aj stanovisko prijaté dňa 25. septembra 2015 účastníkmi verejného zhromaždenia v Komárne, ktoré organizoval petičný výbor na podporu riešenia páličivých problémov maďarského národnostného školstva. Na druhej strane sme privítali vyjadrenie podpory snahám maďarskej menšiny zo strany členov výboru, ktorých sa národnostné školstvo týka a iniciovanie rokovaní zástupcov dotknutých národnostných menšín s ministerstvom školstva (uznesenie výboru č. 76 zo dňa 9. októbra 2015).

Priority, resp. potreby riešenia v roku 2016

V oblasti národnostného školstva maďarskej menšiny nedošlo v roku 2015 k žiadnemu pozitívnemu posunu, ba práve naopak, rastúce problémy je potrebné akútne riešiť. Naďalej pretrvávajú:

- **nedostupnosť vzdelávania v materinskom jazyku** na určitých druhoch škôl (pozri jednotlivé tabuľky a grafy v hodnotiacich správach za roky 2012 – 2013.)³. Neuralgickým bodom národnostného školstva maďarskej menšiny je stredné vzdelávanie (gymnázia, konzervatóriá, stredné odborné školy a praktické vyučovanie). Skoro jedna tretina (31,75 %) žiakov SŠ s príslušnosťou k maďarskej národnostnej menšine neštuduje vo svojom materinskom jazyku⁴;
- **nedostupnosť informácií a odborných materiálov** v oblasti školstva v maďarskom jazyku (Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR, Ústav informácií a prognóz školstva, Iuventa a iné). Je potrebné aby orgány verejnej moci a nimi zriadené inštitúcie v oblasti školstva sprístupňovali aj v maďarskom jazyku svoje informácie a materiály zverejnené na webových sídlach a na nimi zriadených portáloch, materiály distribuované pre školy a školské zariadenia. Na mnohých súťažiach dochádza k porušeniu zásady rovnakého zaobchádzania, nakoľko pre žiakov škôl s vyučovacím jazykom maďarským nie sú pripravené testy, úlohy v ich vyučovacom jazyku;
- **neexistencia vedecko-výskumnej činnosti** venovanej zisteniu stavu a potrieb národnostného školstva na Slovensku.

Za najdôležitejšie úlohy pre rok 2016 považujeme:

- **zadefinovať a legislatívne upraviť oblasť tzv. „národnostného školstva“**

V súčasnosti platná školská legislatíva nepozná a nedefinuje „národnostné školstvo“, „výchovu a vzdelávanie národnostných menšín a etnických skupín“, „školu národnostnej menšiny – i keď sa tieto výrazy bežne používajú aj v štátnej správe a školskej samospráve, aj v bežnej odbornej komunikácii. Ust. § 12 zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní

---

³http://www.narodnostnemensiny.gov.sk/data/files/4803_hodnotiace-spravy-za-rok-2012.pdf ;

http://www.narodnostnemensiny.gov.sk/data/files/4860_sprava-o-stave-narodnostneho-skolstva.pdf;

http://www.narodnostnemensiny.gov.sk/data/files/4859_sprava-o-pouzivani-jazykov-nm.pdf;

http://www.narodnostnemensiny.gov.sk/data/files/4858_hodnotiaca-sprava-o-podpore-kultur-nm.pdf

⁴Attila Fodor (2015). *A szlovákia magyar közoktatás helyzete és fejlettségi lehetőségei. Tanulmány.*

(školský zákon) vymedzuje národnostné školstvo len výchovno-vzdelávacím jazykom, čo je nepostačujúce a nevyhovujúce pre komplexný popis špecifik národnostného školstva. Absencia jednoznačného legislatívneho určenia národnostného školstva je zdrojom mnohých problémov a nedorozumení v školstve a obmedzuje reálne využívať práva národnostných menšín a etnických skupín v oblasti výchovy a vzdelávania dané Ústavou SR.

Žiadaná legislatívna úprava by mala:

- zadefinovať „národnostné školstvo“, „výchovu a vzdelávanie národností“;
  - stanoviť mechanizmy spoluúčasti (participácie) národnostných menšín a etnických skupín v rozhodovaní vo veciach, ktoré sa týkajú ich špecifik a špeciálneho postavenia národnostného školstva;
  - určiť inštitucionálne zabezpečenie národnostného školstva (školy a školské zariadenia, podporné odborné-metodické inštitúcie);
  - určiť spôsob financovania národnostného školstva;
  - určiť spôsob odborné-metodického riadenia (špecifických oblastí) národnostného školstva.
- **zreálniť účasť zástupcov národnostných menšín a etnických skupín v rozhodovacích procesoch v oblastiach a otázkach výchovy a vzdelávania**

Platná školská legislatíva neurčuje žiadne mechanizmy, ktoré by umožnili národnostným menšinám a etnickým skupinám reálne a efektívne vstupovať do rozhodovacích procesov v tých oblastiach a otázkach výchovy a vzdelávania, ktoré sú dôležité pre zachovanie a rozvoj ich jazyka, kultúry, identity a spoločenského života.

Na ministerstve školstva patrí národnostné školstvo do pôsobnosti Oddelenia škôl s vyučovacím jazykom národnostných menšín a vzdelávania rómskych komunít – toto oddelenie ani kompetenčne, ani personálne, ani svojim prístupom (filozofiou poslania) nie je schopné hájiť a prezentovať záujmy národnostného školstva. Rada ministra pre národnostné školstvo existuje len formálne, nevyvíja žiadnu činnosť a nemá žiadne kompetencie. V súčasnosti platí, že o otázkach výchovy a vzdelávania menšín rozhodujú politici, úradníci a odborní zamestnanci z radov väčšinového národa.

Uvedený problém **odporúčame** (aspoň čiastočne) riešiť:

- kompetenčným a personálnym posilnením príslušného oddelenia na ministerstve školstva;

- b) zriadením samosprávneho orgánu (definovať ho v zákone č. 245/2008 Z. z. alebo v zákone č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe a školskej samospráve), prostredníctvom ktorého by legitímni zástupcovia národnostných menšín a etnických skupín získali reálnu možnosť rozhodovať o dôležitých a špecifických otázkach výchovy a vzdelávania.
- **zabezpečiť efektívnu inštitucionálnu odbornú-metodickú podporu rozvoja škôl národností**

Z priamo riadených organizácií, ktoré majú dôležité miesto a úlohy v rozvoji školstva (z pohľadu regionálneho školstva máme na mysli organizácie: Štátny pedagogický ústav, Štátny inštitút odborného vzdelávania, Národný ústav certifikovaných meraní, Metodicko-pedagogické centrum, Štátna školská inšpekcia), v súčasnosti ani jedna nemá vo svojej organizačnej štruktúre samostatný útvar (odbor, oddelenie,...), ktorý by mal v kompetencii problematiku vzdelávania národnostných menšín, resp. národnostné školstvo. Otázky a úlohy, ktoré sa týkajú škôl národností, väčšinou má v pracovnej náplni malý počet odborných zamestnancov (obvyčajne 1 –2 osoby) bez kompetencií a bez samostatnosti v rámci celej organizácie. Chápanie problematiky národnostného školstva a tým aj pracovné úlohy týchto zamestnancov sú (nesprávne) zúžené a obmedzené na problematiku vyučovacieho jazyka – mnohé otázky, problémy a špecifiká škôl národností zostávajú takto nedoriešené a neošetrené.

Odporúčame, aby vo všetkých hore uvedených priamo riadených organizáciách boli v rámci ich organizačnej štruktúry vytvorené samostatné organizačné jednotky (útvary) s takými kompetenciami, personálnym a finančným zabezpečením, ktoré umožnia plánovaný, sústavný a účinný rozvoj národnostného školstva.

- **upraviť pravidlá pre prevádzkovanie škôl národností**

Z údajov Ústavu informácií a prognóz školstva vidieť, že vzdelávanie príslušníkov národnostných menšín vo svojom materinskom jazyku nie je v dobrom stave a trendy v tomto smere sú negatívne. Len pre ilustráciu jeden údaj: v školskom roku 2013/2014 sa vzdelávalo na ZŠ s VJS 93,68 % príslušnej populácie, na ZŠ s VJM 6,09 % a na školách s iným vyučovacím jazykom len 0,23 %. Podľa údajov zo sčítania obyvateľstva v roku 2011 je slovenskej národnosti 80,7 % obyvateľstva, t. j. približne 1/5 obyvateľstva tvoria príslušníci iných národností.

Pre zachovanie a rozvoj národnostných menšín je potrebné pre zriadenie, prevádzkovanie a financovanie škôl a školských zariadení národností aplikovať iné princípy a mechanizmy, ako pre školy väčšinového národa. Pre tieto školy a školské zariadenia nie je vhodné normatívne financovanie na žiaka, a taktiež sú likvidačné tzv. minimálne počty detí, resp. žiakov, ktoré by mali byť účinné od 1. septembra 2016. Pre zachovanie a rozvoj národnostných škôl **je potrebné** zo strany väčšinového národa principiálne iný, nový prístup, ktorý v určitých prípadoch umožní pozitívnu diskrimináciu príslušníkov národnostných menšín. Je neprípustné, aby zachovanie škôl národností záviselo len od ekonomických ukazovateľov a výsledkov hospodárenia.

– **vyčleniť finančné prostriedky pre rozvoj národnostného školstva**

V uplynulých obdobiach (2004 – 2006, 2007 – 2013) získalo slovenské školstvo zo zdrojov EÚ značné finančné prostriedky na rozvoj a inovácie. Z týchto inovačných zdrojov školy národností mohli získať len neúmerne malú čiastku a ani tie zdroje neboli určené na rozvoj ich špecifik. V rámci operačného programu Vzdelávanie sa počas 7-ročného programového obdobia ani jedna grantová výzva netýkala rozvoja a inovácie školstva a vzdelávania národnostných menšín. To isté platí aj pre dotácie a granty, realizované ministerstvom školstva z vlastného rozpočtu.

Odporúčame, aby v operačnom programe Vzdelávanie, ako aj v rozpočte ministerstva školstva boli určené a percentuálne stanovené finančné čiastky na rozvoj národnostného školstva (hlavne na špecifické oblasti výchovy a vzdelávania).

– **prepracovať tzv. „inovované štátne vzdelávacie programy“**

Vo februári 2015 boli ministerstvom školstva schválené a vydané inovované štátne vzdelávacie programy pre všetky stupne škôl (ISCED 0, 1, 2, 3). Tieto štátne vzdelávacie programy sú pre školy s vyučovacím jazykom národností diskriminačné, nakoľko hodinová dotácia vyučovania materinského jazyka výrazne zaostáva v porovnaní so ZŠ s VJS a je ohrozený potrebný a zdravý rozvoj základných kompetencií (čitateľskej gramotnosti, komunikácie, učenia sa, atď.) žiakov. Podobne je obmedzené aj vzdelávanie detí a žiakov v tých oblastiach, ktoré súvisia s rozvojom národnej a vlastnej identity (regionálna výchova, dejepis, kultúra národnosti, atď.). Najväčší problém vidíme v časovej dotácii vzdelávacej oblasti „Jazyk a komunikácia“ (ide o predmety Maďarský jazyk a literatúra, Slovenský jazyk a literatúra a Anglický jazyk), a to hlavne na primárnom stupni vzdelávania. Kým pre ZŠ s

VJS je vymedzená hodinová dotácia na materinský jazyk 9 – 8 – 7 – 7, celkovo 31 hodín na 1. stupni ZŠ, ZŠ s VJM majú len 5 – 6 – 5 – 5, spolu 21 hodín. Upozorňujeme na fakt, že materinský jazyk na ZŠ s VJM (t. j. maďarský jazyk a literatúra) má rovnaké funkcie, úlohy a poslanie, ako materinský jazyk na ZŠ s VJS (t. j. slovenský jazyk a literatúra), musí mať preto aj rovnaké postavenie v základnom vzdelávaní. Poznávame, že vyučovací predmet materinský jazyk a literatúra na 1. stupni má rozhodujúce postavenie, nakoľko nejedná sa „len“ o osvojenie si obsahových a výkonových požiadaviek predmetu, ale aj o vybudovanie a vytvorenie základov pre rozvoj všetkých ostatných kompetencií a takisto o polozenie si základov ďalšieho úspešného a efektívneho učenia sa vo všetkých ostatných predmetoch. Takéto dominantné postavenie materinského jazyka vo vzdelávaní je potvrdené tak pedagogickými a psychologickými vedami, ako aj výsledkami rôznych národných a medzinárodných meraní a garantované Ústavou SR, školským zákonom, Európskou chartou regionálnych a menšinových jazykov a ďalšími odporúčaniami a predpismi EÚ a OSN.

Odporúčame preto prepracovať inovované štátne vzdelávacie programy podľa požiadaviek odborných zástupcov národnostných menšín a v prospech rozvoja vzdelávania príslušníkov národností. Pre ZŠ s VJM považujeme za nevyhnutné zvýšiť hodinovú dotáciu vyučovania materinského jazyka na 1. stupni ZŠ minimálne na 7 – 7 – 6 – 6, t. j. celkovo na 26 hodín (zo súčasných 21 hodín).

- **Monitoring a výskum stavu národnostného školstva**

Predpokladom plánovaného rozvoja národnostného školstva je pravidelný monitoring a analýza jeho stavu, v ňom prebiehajúcich procesov a kvantitatívnych a kvalitatívnych výsledkov vzdelávania. Takýto „kvalifikovaný“ popis stavu národnostného školstva v súčasnosti chýba, napriek tomu, že ministerstvo školstva a jeho priamo riadené organizácie (hlavne Národný ústav certifikovaných meraní, Metodicko-pedagogické centrum, Štátna školská inšpekcia a Centrum vedecko-technických informácií/Ústavu informácií a prognóz školstva) disponujú dostatočným množstvom údajov, dát a informácií.

Odporúčame vypracovať metodiku a kritériá hodnotenia stavu, výkonnosti a úspešnosti národnostného školstva a v spolupráci hore uvedených priamo riadených organizácií a zástupcov národnostných menšín pravidelne (každé 3 – 4 roky) zverejniť správu o stave národnostného školstva na Slovensku.

Moravská národnostná menšina

Na Slovensku neexistuje národnostné školstvo špeciálne pre moravskú národnostnú menšinu.

Moravania žijúci na Slovensku používajú slovenský prípadne český jazyk, vzhľadom na to, že slovenský aj český jazyk sa vyvinuli z pôvodného jazyka Moravanov – staroslovienčiny.

Nemecká národnostná menšina

Stav nemeckého národnostného školstva na Slovensku sa v dôsledku vojnových a povojnových udalostí, následnej diskriminácie, ale aj prirodzenej asimilácie, vyvinula tak, že nemecká národnostná menšina už v žiadnej obci z dôvodu malej početnosti nemôže otvoriť triedy, v ktorých by boli výlučne žiaci s materinským jazykom nemeckým. Naším úsilím však je, aby deti z rodín karpatských Nemcov mali možnosť suverénne ovládnuť popri slovenskom jazyku aj jazyk nemecký, preto sa určili školy v Bratislave, Nitrianskom Pravne, Kežmarku, Chmeľnici, Gelnici a v Medzeve, v ktorých sa poskytuje rozšírené vyučovanie nemeckého jazyka, prípadne aj vyučovanie niektorých predmetov v nemeckom jazyku, pokiaľ je na to vhodný učiteľ. Vyučovanie v nemeckom jazyku v školách na Slovensku neexistuje, jedine na *Nemeckej škole v Bratislave*, v ktorej vyučovacím jazykom je nemecký a zriaďovateľom je občianske združenie. *Nemecké gymnázium v Poprade* má organizačnú zložku Gymnázium (5-ročné bilingválne štúdium). Je to slovensko-nemecké gymnázium. Vyučovanie niektorých predmetov prebieha v dvoch jazykoch – v slovenskom a v nemeckom, t.j. bilingválne – nie je to škola s vyučovacím jazykom nemeckým. Okrem toho existuje *Základná škola s materskou školou, Grundschule mit Kindergarten Chmeľnica* s vyučovacím jazykom nemeckým, na 1. stupni ZŠ. V školskom roku 2015/2016 bolo 36 žiakov, v materskej škole 31 detí, a v školskom klube detí 17 žiakov. Nedá sa tu však povedať, že by tieto školy vo väčšej miere navštevovali deti z rodín príslušníkov nemeckej menšiny na Slovensku. Jazykové kurzy nemeckého jazyka na Slovensku organizuje aj *Goethe-institut*.

Materské školy s používaním nemeckého jazyka sú zriadené v Bratislave a v Kežmarku. Vzdelávanie v nemeckom jazyku sa v spolupráci s *Karpatskonemeckým spolkom na Slovensku* sporadicky organizuje v jeho *Domoch stretávania*.

Žiaľ, pre príslušníkov nemeckej národnostnej menšiny chýbajú kvalitné učebnice. Ich prípravu považujeme za prioritu.

Pol'ská národnostná menšina

Vzdelávanie v poľskom jazyku zabezpečovali aj v uplynulom roku výlučne organizácie zriadené na podporu poľskej národnostnej menšiny s pomocou Veľvyslanectva Poľskej republiky v SR.

Zoznam škôl a školských zariadení, vzdelávacích inštitúcií a ich stručná charakteristika:

- piatková poľská školička v Nitre – ide o výučbu poľského jazyka detí a mládeže s poľskými koreňmi, ktorých cieľom je popri rozvoji jazykových schopností zároveň upevňovať ich kultúrnu a národnú identitu a rozširovať ich vedomostné horizonty najmä, avšak nielen o materskej krajine;
- knižnice poľskej literatúry v Žiline, Čadci, Martine, Dolnom Kubíne a Nitre – sprístupňujú poľskú literatúru;
- *Interaktívna akadémia poľského jazyka a kultúry* – projekt zameraný na poskytovanie vzdelávania modernou formou v oblasti nielen jazykovej, ale aj historickej a kultúrnej, ktorý účastníkom umožňuje získavanie poznatkov na diaľku – vo virtuálnej triede, prostredníctvom internetu - prednášky sú vedené vyučujúcim v poľskom jazyku;
- Školský konzultačný bod pri *Veľvyslanectve Poľskej republiky v Slovenskej republike* – toto zariadenie poskytuje základné vzdelanie v jazykovej oblasti a v oblasti všeobecného prehľadu, základných informácií o Poľsku;
- *Sobotno-nedeľná poľská škola v Žiline* – projekt umožňuje deťom s poľskými koreňmi nadobudnúť doplnkové vzdelanie v poľskom jazyku podľa poľského školského programu. Projekt je vhodný nielen pre jednotlivcov, ktorí majú záujem o ovládanie tohto jazyka na dobrej úrovni, ale aj pre tých, ktorí sa v budúcnosti chcú vzdelávať v Poľsku.

Rozsah vyučovania je nasledovný:

- prípravka (Žilina) – hrou a zábavou sa deti učia správnu výslovnosť a získavajú základnú slovnú zásobu v poľskom jazyku;
- ZŠ (Žilina) – deväťročná výučba, ktorá sa vnútorne člení na tri stupne:
  - 1. – 3. trieda – integrované vyučovanie;
  - 4. – 6. trieda – vyučovanie podľa poľského systému;
  - 7. – 9. trieda – poľské gymnázium;
- SŠ (Žilina) – poľské lýceum.

Na škole prebieha výučba týchto predmetov:

- poľský jazyk;
  - poľská literatúra;
  - zemepis;
  - dejiny s dôrazom na Poľsko;
  - veda o Poľsku;
  - informatika (podľa potreby);
  - iné predmety doplnkovo podľa tried.
- Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici – na Fakulte humanitných vied je zriadená Katedra slovanských jazykov. V rámci študijného programu *Poľský jazyk a kultúra* je možné získať druhostupňové vysokoškolské vzdelanie.

Na žiadnej z úrovní štátnej správy ani miestnej samosprávy nie je príslušníkom poľskej národnostnej menšiny zabezpečená výchova a vzdelávanie v poľskom jazyku, keďže potreba takéhoto vzdelania absentuje.

Poľské školy a školské zariadenia si technické a materiálne vybavenie škôl, ako aj učebnice a ďalšie učebné a didaktické pomôcky zabezpečujú vo vlastnej réžii, príp. s finančnou podporou poľských štátnych inštitúcií, príp. iných organizácií.

Možnosť vzdelávania budúcich pedagógov a možnosť ďalšieho vzdelávania absolventov v rámci kontinuálneho vzdelávania v poľštine na Slovensku absentuje.

Vo vzťahu k poľskej národnostnej menšine je otázka špecifik výchovy a vzdelávania detí poľskej národnostnej menšiny v školách a školských zariadeniach s vyučovacím jazykom slovenským irelevantná.

Medzi školami a školskými zariadeniami s vyučovacím jazykom slovenským a škôl a školských zariadení s vyučovacím jazykom poľskej národnostnej menšiny neexistujú žiadne spoločné programy ani iné spôsoby spolupráce medzi týmito školami.

Rómska národnostná menšina

Jedinou školou s vyučovacím jazykom slovenským a rómskym v sieti škôl a školských zariadení SR je aj naďalej iba osemročné *Súkromné gymnázium Z. J. Mallu v Kremnici*. Do siete v roku 2015 nepridala ani jedna škola s vyučovacím jazykom rómskym.

Vyučovanie rómskeho jazyka v rámci predprimárneho a primárneho vzdelávania zabezpečuje *Súkromná spojená škola – súkromná základná škola s materskou školou v Kremnici a Súkromná základná škola v Košiciach* (Galaktická 9). Väčšina rómskych detí a mládeže sa však naďalej vzdeláva v školách s vyučovacím jazykom slovenským alebo na území južného a juhovýchodného Slovenska s vyučovacím jazykom maďarským. Situáciu ovplyvňuje niekoľko faktorov. Podľa niektorých prieskumov rodičia nemajú záujem, aby sa ich deti vzdelávali v rómskom jazyku. Považujú to za ďalší diskriminačný faktor. Ak by aj bol záujem o vzdelávanie v rómskom jazyku, nie sú na to vytvorené podmienky, absentujú učitelia, učebnice a učebné pomôcky. Tieto prvky absentujú aj pri vzdelávaní detí, pre ktoré by mal byť rómsky jazyk preklenovacím jazykom pri nástupe do ZŠ, vzhľadom na to, že prichádzajú z čisto rómskeho prostredia a ich materinským jazykom je rómčina. Dôsledkom je zlyhanie v prvom ročníku a nevyhnutnosť opakovať ho.

SŠ s vyučovaním rómskeho jazyka:

- *Súkromné gymnázium v Košiciach (Galaktická 9);*
- *Súkromná pedagogická a sociálna akadémia v Košiciach;*
- *Súkromné hudobné a dramatické konzervatórium v Košiciach;*
- *Súkromná stredná odborná škola v Kežmarku;*
- *Súkromná stredná odborná škola v Bratislave*
- *Konzervatórium Jozefa Adamoviča v Košiciach*

Vysoké školy, v ktorých sa vyučujú rómske reálie/rómsky jazyk ako podporné predmety v rámci príslušných študijných programov:

- *Ústav romologických štúdií Fakulty sociálnych vied a zdravotníctva Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre;*
- *Ústav rómskych štúdií PU;*
- *Ústav Z. J. Mallu Košice, zriaďovateľom je Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety n. o. – vyučuje rómsky jazyk a rómske reálie;*

- *Európske centrum výskumu aktivít rómskej národnostnej menšiny, vedeckovýskumné pracovisko Košice* – zaoberá sa implementáciou rómskeho jazyka;
- *Katedra rómskych štúdií Vysokej školy zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety*;
- *Ústav európskych rómskych štúdií Vysokej školy zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety*.

Inštitucionálne zabezpečenie výchovy a vzdelávania

V oblasti výchovno-vzdelávacieho procesu príslušníkov národnostných menšín majú kľúčové kompetencie najmä Štátny pedagogický ústav, Metodicko-pedagogické centrum, Štátny inštitút odborného vzdelávania, Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania, Štátna školská inšpekcia, ako aj IUVENTA – Slovenský inštitút mládeže (príspevková organizácia Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky (ďalej len „MŠVVaŠ SR“)).

Štátny pedagogický ústav v roku 2015 upravoval vzdelávacie štandardy z rómskeho jazyka a literatúry pre primárne vzdelávanie, nižšie stredné vzdelávanie a vyššie stredné vzdelávanie. Proces inovácie prebiehal v spolupráci s učiteľmi rómskeho jazyka.

Jednou z najvýznamnejších aktivít *Metodicko-pedagogického centra*, ktorého dopad sa mal odzrkadliť najmä v oblasti vzdelávania rómskych žiakov, bola implementácia *Národného projektu inkluzívnej edukácie (PRINED)*. Projekt sa realizoval od mája 2014 do novembra 2015. Jeho úlohou bolo podporiť inkluzívne prostredie v materských školách (ďalej len „MŠ“) a ZŠ s cieľom predchádzať neoprávnenému zaradovaniu rómskych žiakov do systému špeciálneho školstva. Akceleračné programy národného projektu boli zamerané na stimuláciu rómskych detí a skvalitnenie diagnostického procesu v MŠ. V ZŠ boli vytvorené inkluzívne tímy, ktoré boli vyškolené, aby si osvojili profesijné kompetencie potrebné na identifikáciu, uspokojovanie a rozvoj špecifických vzdelávacích potrieb rómskych žiakov, ktorí pochádzajú z marginalizovaných rómskych komunít.

IUVENTA – Slovenský inštitút mládeže pôsobí v oblasti neformálneho vzdelávania a práce s mládežou. V roku 2015 IUVENTA realizovala viaceré projekty zamerané aj na podporu a rozvoj práce s mladými ľuďmi pochádzajúcimi z národnostných menšín alebo na rozvoj kompetencií mládežníckych pracovníkov, aktívne pracujúcich s touto skupinou mládeže. K uvedeným projektom patria najmä:

Národný projekt KomPrax – Kompetencie pre prax

Súčasťou národného projektu bolo aj akreditované nadstavbové, záujmové a doplnkové vzdelávanie v špecializovaných témach určených pre mládežníckych vedúcich (18 +) a profesionálnych pracovníkov s mládežou ako napr. Vzdelávanie rómskych lídrov. Projekt bol ukončený v júni 2015.

Program EÚ Erasmus+ pre oblasť mládeže a športu

V rámci programu boli realizované rôzne vzdelávacie a informačné aktivity zamerané na podporu participácie rómskej mládeže, ako aj iných skupín mládeže ohrozených vylúčením:

- medzinárodné školenie *TurnINC A turning point to Inclusion* pre nováčikov v rámci programu E+ zamerané na inklúziu mladých ľudí s nedostatkom príležitostí;
- česko-slovenské školenie *Pridaj plyn* – s cieľom znížiť jazykovú bariéru pri práci so skupinami s nedostatkom príležitostí. Národná agentúra realizovala školenie, ktoré bolo zamerané na implementáciu nadnárodných iniciatív v rámci *Kľúčovej akcie 2 – Strategické partnerstvá*. Cieľovou skupinou boli mladí ľudia s nedostatkom príležitostí a pracovníci pracujúci s touto cieľovou skupinou.
- medzinárodné školenie *ERASMUS+ for you* – zamerané na podporu inklúzie rómskej mládeže do programu.

V roku 2015 bolo z programu Erasmus+ podporených 9 projektov, ktorých cieľom bolo zapojiť mládež z radov príslušníkov národnostných menšín, prípadne sa danej téme venovali v rámci neformálneho vzdelávania mládeže (z toho 5 projektov so zapojením rómskej mládeže).

Národný projekt PRAKTIK – praktické zručnosti cez neformálne vzdelávanie v práci s mládežou

Jednou z aktivít bola realizácia táborov *Zaži-to*, ktorého sa zúčastnili aj rómski žiaci z marginalizovaných rómskych komún. Do jednotlivých aktivít projektu sa ich zapojilo celkom 231. Projekt bol ukončený v októbri 2015.

Podpora participácie rómskej mládeže

Vybraní príslušníci rómskej mládeže absolvovali v rámci projektu seminár/tréning, počas ktorého sa pripravovali na účasť na okrúhlym stole, ktorého sa zúčastnili viacerí politici Prešovského samosprávneho kraja.

IUVENTA – Slovenský inštitút mládeže administruje aj dotačný systém MŠVVaŠ SR pre oblasť mládeže – Programy pre mládež 2014 – 2020. V rámci programu boli podporené viaceré organizácie, ktoré združujú príslušníkov národnostných menšín alebo organizácie pracujúce s menšinami v rámci voľného času detí a mladých ľudí a ich neformálneho vzdelávania.

Publikačná činnosť

V roku 2015 *IUVENTA – Slovenský inštitút mládeže* vydala výskumnú správu, ktorá popisuje priebeh a výsledky zrealizovaného výskumu *Inkluzívne prístupy v programoch a praxi výchovy vo voľnom čase*. Výskum mapoval aj inkluzívny prístup vo vzťahu k deťom a mladým ľuďom pochádzajúcich z národnostných menšín.

Vybavenosť škôl a školských zariadení

Učebnice pre školy s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny boli aj v roku 2015 zabezpečované MŠVVaŠ SR podľa edičného plánu v závislosti od objednávok jednotlivých škôl. Aktualizovaný schválený edičný plán učebníc pre školský rok 2014/2015 je dostupný na webovom sídle ministerstva.

Na školách, ktoré navštevujú deti a mládež z marginalizovaných rómskych komunít však aj naďalej pretrváva potreba zabezpečiť dostatok učebníc a ostatných školských potrieb pre jednotlivé stupne a oblasti výchovno-vzdelávacieho procesu.

Ďalšie vzdelávanie pedagogických a odborných zamestnancov

Národný projekt MRK

Metodicko-pedagogické centrum realizovalo od októbra 2011 do októbra 2015 národný projekt *Vzdelávaním pedagogických zamestnancov k inklúzii marginalizovaných rómskych komunít*, ktorý bol spolufinancovaný z Európskeho sociálneho fondu v rámci operačného programu *Vzdelávanie*. Projekt bol určený pre ZŠ v Trnavskom, Trenčianskom, Nitrianskom, Žilinskom, Banskobystrickom, Prešovskom a Košickom samosprávnom kraji, ktoré vzdelávajú minimálne 20 % žiakov pochádzajúcich zo sociálne znevýhodneného prostredia.

Hlavnými aktivitami projektu bolo vzdelávanie pedagogických a odborných zamestnancov, podpora celodenného výchovného systému a technická podpora aktivít národného projektu.

Koordinácia a implementácia národného projektu bola zabezpečená hlavnou projektovou kanceláriou v Prešove, kde sídli aj regionálna projektová kancelária prostredníctvom regionálnej projektovej kancelárie v Banskej Bystrici. Celkový rozpočet projektu bol 24 989 002 €.

Národný projekt MRK II

Metodicko-pedagogické centrum realizovalo tiež národný projekt *Inkluzívny model vzdelávania na predprimárnom stupni školskej sústavy*. Projekt sa realizoval od februára 2013 do novembra 2015. Jeho cieľom bolo skvalitniť profesijné kompetencie pedagogických a odborných zamestnancov podieľajúcich sa na vzdelávaní detí pochádzajúcich z marginalizovaných rómskych komunít, a tým podporiť ich sociálnu inklúziu v rámci primárneho stupňa školskej prípravy. Projekt bol určený pre MŠ v Trnavskom, Trenčianskom, Nitrianskom, Žilinskom, Banskobystrickom, Prešovskom a Košickom kraji. Implementácia projektu sa realizovala na vybraných MŠ, ktoré majú deti pochádzajúce z marginalizovaných rómskych komunít, resp. sú umiestnené v lokalite/obci, v ktorej žijú príslušníci marginalizovaných rómskych komunít.

Národný projekt PKR

Národný projekt *Profesijný a kariérový rast pedagogických zamestnancov* realizovalo metodicko-pedagogické centrum od októbra 2009 do októbra 2015 s cieľom vytvoriť efektívny systém ďalšieho vzdelávania pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov škôl a školských zariadení s dôrazom na rozvoj kľúčových kompetencií.

Bližšie informácie o jednotlivých národných projektoch realizovaných metodicko-pedagogickým centrom je možné nájsť na webových stránkach: www.mpc-edu.sk/projekty.

Príprava učiteľov rómskeho jazyka na vysokých školách

Dňa 9. júna 2015 sa na MŠVVaŠ SR uskutočnilo stretnutie zástupcov ministerstva so zástupcami rómskej národnostnej menšiny. Cieľom stretnutia bolo nájsť spôsob a možnosti ako naplniť potrebu vyplývajúcu z praxe, potrebu prípravy učiteľov rómskeho jazyka. Ako problematický sa javil nedostatok odborníkov (garantov) pôsobiacich a publikujúcich v danej

oblasti, a tak zástupcovia ministerstva navrhli možnosť vytvorenia nového študijného odboru, kde garant potrebný nie je, avšak musela by sa zmeniť sústava študijných odborov SR. Odbor by sa zaoberal problematikou rómskeho jazyka a kultúry.

Prvým krokom k zavedeniu nového odboru do sústavy študijných odborov SR je vypracovanie návrhu opisu študijného odboru a jeho predloženie ministerstvu, ktoré návrh zverejní na svojich webových stránkach po dobu najmenej 30 dní, v súlade so zákonom č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách v znení neskorších predpisov. Ministerstvo následne návrh zašle Akreditačnej komisii na vyjadrenie. Po vyjadrení komisie ministerstvo rozhodne o zaradení/nezaradení nového študijného odboru do sústavy študijných odborov SR. Až keď sa nový odbor stane súčasťou sústavy, je možné požiadať o akreditáciu študijných programov uskutočňovaných v tomto študijnom odbore, vedecky a publikačne ho rozvíjať a pre budúcnosť pripravovať v tomto odbore aj ďalších odborníkov, ktorí by sa neskôr mohli stať garantmi študijných programov v danom študijnom odbore.

Návrh na zriadenie nového študijného odboru však zatiaľ vypracovaný nebol.

Špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby rómskych detí a ich zaraďovanie do špeciálnych škôl, prípadne špeciálnych tried štandardných škôl

O nejasnosti až zamieňaní **špeciálnych výchovno-vzdelávacích potrieb** na základe zdravotného znevýhodnenia so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, ktoré vznikajú ako dôsledok toho, že dieťa vyrastá v sociálne znevýhodnenom prostredí bolo realizovaných množstvo seminárov či konferencií a publikovaných viacerých článkov či publikácií. V minulosti sa na národnej i regionálnej úrovni realizovali viaceré opatrenia, ktorých cieľom malo byť definovanie rozdielov medzi dôvodmi týchto špeciálnych výchovno-vzdelávacích potrieb a ich zohľadňovanie pri posudzovaní školskej zrelosti detí, pochádzajúcich z marginalizovaných rómskych komunit. Niektoré boli čiastočne úspešné, iné vôbec. V praxi však naďalej dochádza k masívnemu zaraďovaniu rómskych žiakov do špeciálneho školstva, čo v budúcnosti spôsobuje, že títo absolventi sú prakticky „nepoužiteľní“ pre trh práce, a teda zostávajú závislí na sociálnej pomoci štátu.

Snaha o zohľadnenie týchto skutočností **viedla k opätovnej novelizácii zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon)** a o zmene a doplnení niektorých zákonov s účinnosťou od 1. septembra 2015. Úpravou § 107 sa legislatívne ustanovilo, že dieťa alebo žiak, ktorého špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby vyplývajú výlučne z jeho

vývinu v sociálne znevýhodnenom prostredí, nemôže byť prijaté do špeciálnej školy alebo do špeciálnej triedy MŠ, špeciálnej triedy ZŠ alebo do špeciálnej triedy SŠ. Dôvodom na zaradenie dieťaťa do špeciálnej školy teda nemôže byť iba jeho pôvod zo sociálne znevýhodneného prostredia. Explicitne a priamo sa ustanovuje zaraďovanie detí a žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia do tried s ostatnými deťmi a žiakmi.

Novela zákona sa týka aj fungovania špecializovanej triedy. Tá má byť zriadená pre tých žiakov, ktorí by nezvládli vzdelávanie v príslušnom ročníku. Cieľom špecializovanej triedy je, aby títo žiaci prípravu/učivo dobehli a vrátili sa do štandardnej triedy. Do takejto triedy sa zaradia žiaci na návrh triedneho učiteľa, po vyjadrení výchovného poradcu a so súhlasom rodiča (zákonného zástupcu), maximálne však na 1 rok.

Zmeny sa týkajú tiež úpravy poskytovania príspevkov na žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia. Od 1. septembra 2016 dostanú školy príspevok iba na tých žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia, ktorí budú zaradení v štandardných triedach.

Novelou zákona č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov sa s účinnosťou od 1. septembra 2015 sprísnil kontrolný mechanizmus štátu nad činnosťou školských zariadení výchovného poradenstva a prevencie. Zmena tiež umožnila relevantným subjektom prehodnotiť diagnostické postupy a návrhy na zaradenie dieťaťa alebo žiaka do konkrétnej formy výchovy a vzdelávania. Úprava príslušných ustanovení zákona umožnila Štátnej školskej inšpekcii považovať za závažný nedostatok v činnosti špeciálneho výchovného zariadenia alebo školského zariadenia výchovného poradenstva a prevencie aj napríklad vykonávanie nesprávnej diagnostiky.

Efektívnosť a vykonateľnosť príslušných ustanovení jednotlivých zákonov bude možné vyhodnotiť najskôr v budúcej hodnotiacej správe, keď budú účinné aspoň jeden školský rok.

Vo výchovno-vzdelávacom procese detí z marginalizovaných rómskych komunít zastávajú nezastupiteľnú úlohu **pedagogickí asistenti**. Na základe aktuálnych potrieb a požiadaviek z praxe odborníci navrhujú zabezpečiť vzdelávanie, skvalitniť prax a prípravu kvalifikácie pedagogických asistentov pôsobiacich v prostredí žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia, ako aj zabezpečiť kontinuálne financovanie ich činnosti zo štátneho rozpočtu po skončení projektu.

Účastníci okrúhleho stola, ktorý sa uskutočnil 29. septembra 2015 pod záštitou štátnej tajomníčky MŠVVaŠ SR, odporučili orientovať sa predovšetkým na:

- legislatívne zmeny výchovno-vzdelávacieho procesu, ktoré vyžadujú praktické skúsenosti pedagogických asistentov;
- návrhy, ktoré prinesú zmenu kvality, užitočné a praktické informácie v predmetoch na SŠ a vysokých školách zameraných na vzdelávanie pedagogických asistentov;
- systém zabezpečujúci podporu a asistenciu žiakom pri prekonávaní jazykovej bariéry. Ide o žiakov, ktorých materinským jazykom je rómsky jazyk, pri nástupe do ZŠ neovládajú vyučovací jazyk a tento nedostatok im bráni pri získavaní štandardného vzdelania.

Priority na rok 2016

Aj napriek zrealizovaným opatreniam na národnej, regionálnej či miestnej úrovni v oblasti výchovy a vzdelávania rómskych detí/mládeže v roku 2015 považujeme za nevyhnutné, aby sa danej problematike venovala náležitá pozornosť aj v nasledovnom období. Za najdôležitejšie priority aj naďalej považujeme nasledovné:

- **zabezpečenie vhodných učebníc** pre školy a školské zariadenia, ktoré vyučujú rómsky jazyk a literatúru/rómske reálie či vyučujú niektoré predmety v rómskom jazyku – so zreteľom na príslušný stupeň vzdelávania;
- v spolupráci so Štátnym pedagogickým ústavom **plniť edičný plán MŠVVaŠ SR**;
- **zintenzívniť vzdelávanie budúcich učiteľov rómskeho jazyka a rómskych reálií**, ako aj informovať budúcich možných záujemcov o možnosti takéhoto vzdelávania a získania kvalifikácie vyučovať v rómskom jazyku na jednotlivých typoch škôl a školských zariadení s celoslovenskou pôsobnosťou;
- **podporiť predprimárne vzdelávanie** rómskych detí s využívaním rómskeho jazyka ako podporného jazyka pre výchovu a vzdelávanie;
- **využívať rómsky jazyk** ako podporný jazyk vo vzdelávaní rómskych detí na primárnom stupni vzdelávania;
- **využívať znalosť rómskeho jazyka** pri obsadzovaní pracovných pozícií asistent učiteľa pre deti zo sociálne znevýhodneného prostredia, terénny sociálny pracovník, pracovník komunitného centra a ostatných pomocných profesiách;
- **vypracovať a zaslať MŠVVaŠ SR návrh na zriadenie nového vysokoškolského študijného odboru** (ktorý sa bude zaoberať najmä problematikou rómskeho jazyka);

- **podporovať verejné a súkromné vysoké školy**, ktoré vzdelávajú budúcich učiteľov rómskych detí s dôrazom na možnosť využívania rómskeho jazyka vo vzdelávaní;
  - **monitorovať dodržiavanie novelizovaných ustanovení zákonov** dotýkajúcich sa výchovy a vzdelávania detí a mládeže so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami vyplývajúcimi výlučne z ich vývinu v sociálne znevýhodnenom prostredí;
- zohľadňovať závery odborníkov pri tvorbe politík a opatrení** v oblasti výchovy a vzdelávania detí a mládeže z marginalizovaných rómskych komunit.

Rusínska národnostná menšina

Ak ide o možnosti vzdelávania v rusínskom jazyku celkovo evidujeme tri školské zariadenia, jednu MŠ, jednu ZŠ a jednu ZŠ s MŠ, ktoré v roku 2015 poskytovali vzdelávanie vo forme vyučovacieho jazyka rusínskeho. Ide o tieto zariadenia:

Materská škola Čabiny s vyučovacím jazykom rusínskym – samostatný právny subjekt
Základné údaje:

Názov školy:	Materská škola Čabiny
Adresa školy:	Čabiny 131, 067 02 Čabiny
Tel. kontakt:	057/7397118 – MŠ Čabiny
e- mail:	mscabiny@gmail.com
Zriaďovateľ:	Obec Čabiny
Vyučovací jazyk:	rusínsky
Riaditeľka MŠ:	Ľubica Gajdošová

Od januára 2015 materskú školu navštevovalo 10 detí a od septembra 11 detí, ktoré boli zaradené do heterogénnej triedy. Z daného počtu jedno dieťa ukončilo predprimárne vzdelávanie. Vyučovací jazyk je rusínsky. MŠ má 3 zamestnancov. Účasť pedagogických zamestnancov na kontinuálnom vzdelávaní sa uskutočňovala podľa plánu kontinuálneho vzdelávania. Informácie zo získaných vzdelávacích podujatí boli konzultované na pedagogických radách v MŠ.

MŠ v Čabinách je výnimočná deťmi, ich úspechmi, za ktorými sa skrýva mravčia systematická práca učiteliek. Nie sú to talentované deti, ide však o deti, ktoré hravo zvládajú rusínske aj slovenské básne, piesne, prezentujú sa akadémiami na verejnosti.

MŠ organizovala v priebehu školského roka množstvo zaujímavých aktivít a akcií, ktoré sa uskutočňovali počas výchovno-vzdelávacieho procesu na základe plánu práce školy, v rámci spolupráce s inštitúciami Centrum voľného času Medzilaborce, ZŠ Čabiny, Obec Čabiny, Poľnoslužby Čabiny, Mestské kultúrne stredisko Medzilaborce, Mesto Medzilaborce, Chránená krajinná oblasť Východné Karpaty Medzilaborce.

Deti sa zúčastňovali aktivít podľa plánu práce MŠ aj mimo neho. Zapájali sa do rôznych súťaží – literárnych, výtvarných, ktoré sa realizovali formou prehliadok tvorivosti detí. V spolupráci s Centrom voľného času v Medzilaborciach a v spolupráci s rodičmi boli podporované aj športové aktivity detí.

MŠ je umiestnená v účelovej budove spolu so ZŠ. Vzhľadom na to, že budova je veľmi stará, je nutná jej renovácia: fasáda budovy, výmena okien, výmena kotla na tuhé palivo, ako aj renovácia ústredného kúrenia. Exteriér školy si vyžaduje nové oplotenie a najmä nové preliezačky a pieskovisko pre deti, a to z dôvodu podnecovania ich fyzického rozvoja, hier, poznávania, vytvárania vzťahu k prírode a z hľadiska bezpečnosti. Dané negatíva hoci sa konzultujú so zriaďovateľom a radou školy pretrvávajú, a problémy so získaním financií na rekonštrukciu sú stále prítomné. Je predpoklad, že rekonštrukcia budovy školy by zatriktívnila vyučovanie rusínskeho jazyka pre deti z Čabín a okolia. Aj pre nevyhovujúci stav budovy mnohí rodičia odvádzajú svoje deti do škôl v Medzilaborciach alebo susedných dedinách.

Základná škola s vyučovacím jazykom rusínskym v Čabinách

Základné informácie:

Názov školy:	Základná škola Čabiny
Adresa školy:	Čabiny 131, 067 02 Čabiny
Tel. kontakt:	057/7397118 – MŠ Čabiny
e- mail:	mscabiny@gmail.com
Zriaďovateľ:	Obec Čabiny
Vyučovací jazyk:	rusínsky
Riaditeľka školy:	PaedDr. Mária Jasiková, od 1.6. 2016 do 31. 8. 2016 zastupuje Mgr. Monika Siriková kvôli materskej dovolenke riaditeľky.

K 1.9. 2016 škola zanikla pre nedostatok detí.

Od svojho založenia v roku 2008 sa škola na žiadosť rodičov stala národnostnou školou. ZŠ a MŠ fungujú ako dva samostatné subjekty v zriaďovateľskej pôsobnosti obce

Čabiny. Táto škola umožňuje žiakom absolvovať výučbu v rusínskom jazyku od 1. do 4. ročníka vo forme primárneho vzdelávania.

Prvou ZŠ na Slovensku s vyučovacím jazykom rusínskym, ktorá vznikla v porevolučnom období je práve ZŠ v Čabinách. Škola bola slávnostne otvorená 2. septembra 2008. Riaditeľkou školy bola PaedDr. Mária Jasiková. Zásluhu na zriadení školy mali Mgr. Marián Škovran (bývalý starosta obce), PaedDr. Mária Jasiková (riaditeľka školy), o. Mgr. Milan Jasik (kňaz), rodičia žiakov.

V roku 2015 sa výučba na škole realizovala od 1. do 4. ročníka vo forme nepľnoorganizovanej školy. Počet žiakov sa v septembri 2015 znížil na 5 žiakov. Finančne spočiatku podporoval školu fond Štefana Čepu (Rusín žijúci v Kanade) a Spolok svätého Jána Krstiteľa. Podľa vedenia ZŠ vyučovanie prebieha aktuálne v riadnom režime. Exteriér budovy je neopravený a nerekonštruovaný, problémy sú so zatekajúcou strechou a netesniacimi oknami, no interiérové vybavenie je pomerne na vysokej úrovni. Škola má k dispozícii:

- počítače;
- notebooky;
- interaktívnu tabulu.

Počas svojej krátkej činnosti túto školu absolvovalo už niekoľko desiatok žiakov. Žiaci, ktorí ju už ukončili, väčšinou pokračovali v štúdiu na *Základnej škole s materskou školou Michala Sopyru v Radvani nad Laborcom*, kde sa rusínsky jazyk vyučuje vo forme povinnej voliteľného predmetu a krúžku. To je aj jediný prípad určitej kontinuálnosti vyučovania, v súvislosti s tým, že sa školy nachádzajú vo svojej tesnej blízkosti (7 km). V školskom roku 2013/2014 mala škola 18 žiakov, v školskom roku 2014/2015 sa počet znížil na 12 a v školskom roku 2015/ 2016 na 5 žiakov.

ZŠ mala v roku 2015 2 zamestnancov na plný úväzok a 2 na čiastočný úväzok.

Počet žiakov

január - jún 2015: **13** (z toho: 1. roč.: 3, 2. roč.: 3, 3. roč.: 1, 4. roč.: 6);

september – december 2015: **5** (z toho: 2. roč.: 2, 3. roč.: 2, 4. roč.: 1).

Aktivity

február:

- *Karneval*;
- *Deň s Anatolijom Kralickým* (rusínsky spisovateľ a historik 19. storočia, rodák z Vyšných Čabín);

celodenné aktivity – čítanie z tvorby, tvorivé dielne, lampiónový sprievod k pomníku;

marec: *Čabinská studnička* (recitačná súťaž z literárnej tvorby rusínskych autorov nášho regiónu);

máj: *Deň matiek* (kultúrny program *Rusínska svadba*);

jún: *Duchnovičov Prešov*;

Školský výlet (Múzeum rusínskej kultúry v Prešove, Ústav rusínskeho jazyka a kultúry PU, Lanové centrum v Prešove);

december: *Vianočný program* (pásmo kolied a vinšov nášho regiónu – *Čabinská koleda*).

Základná škola s materskou školou – Основна школа з матерьсков школов з навчалным языком русиньским, Kalná Roztoka 169, okres Snina – škola s vyučovacím jazykom rusínskym

Spočiatku táto škola fungovala ako ZŠ s vyučovacím jazykom slovenským, avšak pričinením pani riaditeľky PaedDr. Marcely Ruňaninovej a jej presvedčaním rodičov, starostu i poslancov, aby využili v ich rusínskej obci možnosť transformácie školy na národnostnú školu s navýšeným kvocientom na jedného žiaka o 8 % sa nakoniec rozhodnutím obecného zastupiteľstva škola pretransformovala na rusínsku národnostnú školu – s vyučovacím jazykom rusínskym, a to od školského roku 2013/2014. Výučba rusínskeho jazyka tu prebieha od 1. do 4. ročníka na úrovni primárneho vzdelávania.

Škola sa nachádza v zrekonštruovanej budove, čo je pre ňu plusom. Problém, ktorý trápi školu je nízky počet žiakov v MŠ i na ZŠ. V školskom roku 2013/2014 navštevovalo školu 18 žiakov v MŠ a 17 žiakov v ZŠ a v školskom roku 2014/2015 to už bolo 16 žiakov v MŠ a 19 žiakov v ZŠ. Je to v podstate nízky počet, no s danou skutočnosťou majú problémy aj ostatné školy v okrese Snina (v obciach Klenová, Ubľa, Kolonica). Napriek tomu je tento stav lepší ako na ZŠ v Čabinách. Rusínsky jazyk sa v škole vyučoval ako povinne voliteľný predmet, no po nedávnej transformácii školy (2. septembra 2013), ho majú v rozvrhu už všetci žiaci. Stretávajú sa s ním na hodinách: rusínskeho jazyka, vlastivedy, prírodovedy,

náboženstva a hudobnej výchovy. Týždenná časová dotácia rusínskeho jazyka pre ročníky 1. – 4. je 21 hodín.

Počet žiakov

ZŠ - 2013/ 2014 - 17; 2014/2015 – 19; 2015/2016 – 17; 2016/2017 – 18

MŠ - 2013/ 2014 - 18; 2014/2015 – 16; 2015/2016 – 15; 2016/2017 – 12

V roku 2015 mala škola spolu 10 zamestnancov, z toho 7 pedagogických a 3 externí spolupracovníci.

Vyučovacím jazykom je rusínsky.

V MŠ sa rusínsky jazyk používa v jednotlivých organizačných formách (hrové činnosti, pobyt vonku, hygiena a stolovanie).

Vybavenosť školy

Škola je vybavená modernou technikou, v každej triede je interaktívna tabuľa, PC, tablety, škola využíva vzdelávací portál – Planéta vedomostí, Moja prvá škola, English ONE.

Aktuálne má škola dostatok učebníc a čaká sa na dodanie pracovných zošitov. **Všeobecne dostatok didaktických pomôcok** na MŠ a ZŠ Kalná Roztoka závisí od finančných prostriedkov školy.

Možnosti vzdelávania pedagógov

Vyučujúci rusínskeho jazyka v Metodicko-pedagogickom centre v Prešove absolvovali kontinuálne vzdelávanie:

- *Rusínske reálie a možnosti ich zaradenia do školského vzdelávacieho programu;*
- *Metódy a formy využívania historických reálií vo vyučovaní rusínskeho jazyka;*
- *Rusínsky jazyk a jeho vyučovanie na základných a stredných školách.*

Môžu prípadne študovať rusínsky jazyk na ÚRJK PU, ale len v dennej forme, čo je pre učiteľky so skončenou vysokou školou i s vlastnými rodinami problém. Môžu sa pravidelne zúčastňovať na vedeckých seminároch karpatorusistiky, ktoré organizuje v Prešove.

Špecifiká výchovy a vzdelávania detí v rusínskom jazyku na ZŠ s MŠ v Kalnej Roztoke

Vzdelávanie v rusínskom jazyku je dlhodobý proces. Na danej škole začínali postupne od jednej vyučovacej hodiny týždenne v rámci voliteľných hodín, tento proces trval 4 roky, kým začali s variantom s vyučovacím jazykom rusínskym.

Nie všetky deti prichádzajú z prostredia, kde sa hovorí po rusínsky, v tomto prípade učitelia začínajú všetci rovnako, od azbuky.

Deti vedia hovoriť, ale nevedia čítať a písať v azbuke, treba ich to naučiť, rovnako ani ich mladí rodičia nevedia čítať a písať v azbuke, čiže plnohodnotne používať svoj jazyk. Zároveň sa boja toho, že sa ich dieťa nenaučí správne a dobre hovoriť a písať po slovensky.

Žiaci prvého ročníka sa učia písať a čítať po slovensky. Preto čítať a písať v rusínskom jazyku začínajú v druhom ročníku.

V súčasnosti je najväčší problém v tom, že žiaci tejto školy nemajú kde pokračovať v učení rusínskeho jazyka. V okolitých školách sa rusínsky jazyk nevyučuje, dokonca ani ako nepovinný predmet. Chýba tu kontinuita MŠ – ZŠ – SŠ. Ak žiaci skončia s výučbou rusínskeho jazyka v 4. ročníku, môžu neskôr začínať od začiatku, alebo sa už s rusínskym jazykom nikdy nestretnú.

Prehľad počtu žiakov jednotlivých rusínskych národnostných škôl v roku 2015

	2014/2015		2015/2016	
	MŠ	ZŠ	MŠ	ZŠ
<i>ZŠ Čabiny</i>	0	12	0	5
<i>MŠ Čabiny</i>	10	0	11	0
<i>ZŠ s MŠ Kalná Roztoka</i>	16	19	15	17
SPOLU podľa stupňa vzdelávania:	26	31	26	22

SPOLU:	57	52
--------	----	----

Z uvedenej tabuľky jednoznačne vyplýva, že počet žiakov sa medziročne (v zmysle školských rokov) pohybuje medzi číslom 52 – 57. Pod túto skutočnosť sa podpísal jednoznačne spontánny zánik ZŠ s MŠ Bajerovce, ako aj postupné znižovanie počtu žiakov z dôvodu nepriaznivého demografického vývoja regiónu obývanom Rusínmi.

Stav ZŠ s vyučovaním rusínskeho jazyka v roku 2015

Na Slovensku v podstate neexistujú školy s vyučovaním rusínskeho jazyka v tom pravom zmysle slova. Môžeme do tejto kategórie škôl však zaradiť tie, ktoré rusínsky jazyk zaviedli do svojho vyučovania formou krúžku alebo zaviedli vyučovanie rusínskeho jazyka vo svojich miestnych podmienkach formou disponibilných hodín v rámci školského vzdelávacieho programu.

Prikladáme tabuľku, v ktorej je uvedený aktuálny stav a počty žiakov jednotlivých škôl, kde sa rusínsky jazyk vyučuje určenou formou vzdelávania. Počty sú uvedené v jednotlivých školských rokoch.

Prehľad počtu žiakov jednotlivých rusínskych národnostných škôl v roku 2015

Škola / Školský rok	2014/2015		2015/2016	
	Krúžok	Disponibilné hodiny	Krúžok	Disponibilné hodiny
ZŠ s MŠ Michala Sopiru Radvaň nad Laborcom, Mgr. Marek Gaj	10	44	10	46

<i>Cirkevná základná škola sv. Juraja Svidník</i> , Mgr. Miloš Stronček	12	0	11	0
<i>ZŠ Komenského Medzilaborce</i> , Mgr. Iveta Melničáková	12	0	0	0
SPOLU podľa formy vzdelávania:	34	44	21	46
SPOLU	78		67	

Z uvedenej tabuľky je zrejmé, že počet žiakov medziročne (v zmysle školských rokov) sa pohybuje medzi číslom 78 – 67. Pod túto skutočnosť sa podpísalo zavedenie predmetu rusínsky jazyk a literatúra na *ZŠ s MŠ Michala Sopiru v Radvani nad Laborcom* do školského vzdelávacieho programu v školskom roku 2014/2015. Na základe toho sa počet žiakov učiacich sa rusínsky jazyk v tejto forme vzdelávania mierne navýšil, no zanikla výučba rusínskeho jazyka na *ZŠ Ul. Komenského v Medzilaborciach*, preto medziročne počet detí dosť výrazne klesol.

Ako je z tabuľky zrejmé, rusínsky jazyk sa formou krúžku učil v roku 2015 na ďalších dvoch školách: *ZŠ s MŠ Michala Sopiru v Radvani nad Laborcom*, riaditeľom tejto školy i učiteľom rusínskeho jazyka je na tejto škole Mgr. Marek Gaj, zároveň je aj jediný metodik rusínskeho jazyka na Slovensku. Na ďalšej škole, kde sa rusínsky jazyk učí vo forme krúžku, je *Cirkevná základná škola sv. Juraja vo Svidníku*, na ktorej je 11 detí od 1. po 8. ročník, učí Mgr. Miloš Stronček.

Na záver časti o stave ZŠ môžeme konštatovať, že rusínske národnostné školy na Slovensku trápia spoločné problémy, a to nízky počet žiakov a s tým spojený nedostatok financií na primeraný chod týchto škôl.

Čo sa týka situácie rusínskeho stredného národnostného školstva treba podotknúť, že ani v školskom roku 2014/2015 a ani v školskom roku 2015/2016 na Slovensku neexistuje ani jedna SŠ, na ktorej by sa rusínsky jazyk a literatúra vyučoval akoukoľvek formou. Treba pripomenúť, že toto je jeden z aktuálnych následkov nedostatočnej kontinuity vyučovania medzi jednotlivými stupňami vzdelávania vo vzťahu k vyučovaciemu jazyku rusínskemu.

***Ústav rusínskeho jazyka a kultúry Prešovskej univerzity v Prešove, 17. novembra 15, 080 01
Prešov (<http://www.unipo.sk/pracoviska/urjk/uvod/>)***

V oblasti vysokého školstva pôsobí Ústav rusínskeho jazyka a kultúry Prešovskej univerzity v Prešove (ďalej len „ÚRJK PU“) ako jediná vedecko-pedagogická a štátom uznaná výskumná inštitúcia pre rozvoj rusínskeho jazyka v jeho normatívnej kodifikovanej podobe. Zároveň ako pedagogické pracovisko PU pripravuje kádre pre výučbu rusínskeho jazyka na ZŠ a SŠ – nielen na Slovensku, ale de facto v celej strednej Európe i vo svete, kde žijú Rusíni. Ako vedecká a výskumná inštitúcia pôsobí aj ako jediná jazykovedná organizácia, ktorá určuje a definuje podobu štátnej normy rusínskeho jazyka výskumom rusínskych dialektov na území Slovenska a zachovania ich originálnej podstaty nedotknutej okolitými jazykmi. Štátna norma jazyka, ktorú stanoví ÚRJK PU by mala byť záväzná pre všetky rusínske organizácie pôsobiace v oblasti kultúry (divadlo, noviny, školy, kultúrne podujatia a pod.), no často to tak nie je a to z jediného dôvodu, že mnohí Rusíni na Slovensku podobu svojho materinského jazyka v jeho štátom uznanej norme nepoznajú alebo nechcú poznať.

Pre naplnenie uvedeného poslania plní ÚRJK PU tieto základné činnosti:

- výchovná a vzdelávacia;
- vedecko-výskumná a vývojová;
- koordinačná;
- dokumentačná a informačná.

Akreditované študijné programy

- Bakalársky študijný program rusínsky jazyk a literatúra v študijnom odbore 1.1.1 Učiteľstvo akademických predmetov (garantka doc. PhDr. Anna Plišková, PhD.);
- Magisterský študijný program rusínsky jazyk a literatúra v študijnom odbore 1.1.1 Učiteľstvo akademických predmetov (garantka doc. PhDr. Anna Plišková, PhD.);
- Doktorandský študijný program slavistika – rusínsky jazyk a literatúra v študijnom odbore 2.1.28 Slovanské jazyky a literatúry (garantka prof. PhDr. Júlia Dudášová, DrSc., spolugaranti doc. PhDr. Edita Kominarecová, PhD., doc. PhDr. Anna Plišková, PhD.).

Vedecko-výskumné a vzdelávacie projekty a významné aktivity ÚRJK PU v roku 2015 boli k dispozícii na sekretariáte ÚRJK PU.

Personálna štruktúra ÚRJK PU: Riaditeľkou je od jeho vzniku v r. 2008 doc. PhDr. Anna Plišková, PhD. Na ústave v roku 2015 pôsobili: 1 profesorka, 3 docenti a docentky, 3 odborní asistenti a odborné asistentky, 1 technicko-administratívna pracovníčka, 2 interní doktorandi, 2 externí doktorandi a 8 externých spolupracovníkov.

Iné formy vyučovania rusínskeho jazyka v roku 2015

- *Večerné školy spisovného rusínskeho jazyka pre deti a dospelých* organizovaných občianskym združením *Kolysočka – Kolíska*;
- *Studium Carpato-Ruthenorum – Letnú školu rusínskeho jazyka* organizovanú ÚRJK PU.

Večerné školy spisovného rusínskeho jazyka pre deti a dospelých OZ Kolysočka – Kolíska – III. ročník

Projekt *Večerné školy spisovného rusínskeho jazyka pre deti a dospelých* vznikol v roku 2013. Jeho zakladateľom je občianske združenie *Kolysočka – Kolíska*. Je finančne dotovaný ÚV SR, z programu Kultúra národnostných menšín. Cieľom projektu je spopularizovať rusínsky jazyk v jeho prirodzenom prostredí, v dedinách a mestách severovýchodného Slovenska. Cieľom projektu je naučiť záujemcov, deti aj dospelých, ktorí sa cítia byť Rusínmi, spisovnú podobu rusínskeho jazyka v ústnej i písomnej forme.

Výučba rusínskeho jazyka v roku 2015 prebiehala v 29 večerných školách, bolo otvorených 36 tried, v ktorých učilo 34 učiteliek a výučbu absolvovalo 374 detí. V tomto počte figuruje 23 žiakov (5 + 18), ktorí sa zúčastňujú vyučovania rusínskeho jazyka na jednej zo škôl s vyučovacím jazykom rusínskym.

Medzinárodná letná škola rusínskeho jazyka a kultúry na ÚRJK PU

ÚRJK PU zorganizoval v dňoch 7. – 27. 6. 2015 **šiesty ročník** medzinárodného vzdelávacieho projektu *Studium Carpato-Ruthenorum 2015 – Letná škola rusínskeho jazyka a kultúry* za účasti študentov a pedagógov zo Slovenska, USA, Kanady a Ukrajiny.

Projekt sa skladá z 3-týždňového vzdelávacieho kurzu. Cieľom projektu je, aby jeho účastníci nadobudli, respektíve si prehĺbili komunikáciu v kodifikovanej podobe rusínskeho jazyka. Ďalším cieľom je tiež to, aby si jeho účastníci rozšírili poznatky o karpatských Rusínoch z oblasti histórie, kultúry, literatúry, etnografie. Projekt je určený pre každého, kto

má záujem učiť sa spisovný rusínsky jazyk a spoznať karpatských Rusínov, ich históriu a kultúru, stredoškolákov a vysokoškolákov. Proces edukácie sa realizuje v priestoroch PU. Zabezpečujú ho vysokoškolskí profesori, slavisti a špecialisti z oblasti karpatorusinistiky.

Celkový vyučovací proces zahŕňa:

- 20 hodín rusínskej histórie (vrátane histórie rusínskej literatúry a kultúry) v anglickom a rusínskom jazyku – 2 hodiny denne;
- 30 hodín rusínskeho jazyka (teória a konverzácia) v anglickom a rusínskom jazyku – 2 hodiny denne;
- 10 hodín etnografie Rusínov v anglickom a rusínskom jazyku;
- konverzačné cvičenia v neformálnych priestoroch, respektíve mimo vyučovacích priestorov univerzity .

Pre účastníkov je počas celých troch týždňov pripravený bohatý program, ktorý sa realizuje v popoludňajších hodinách, ale aj cez víkendy. Obsahom týchto akcií je prezentácia tradícií, folklóru, kultúrno-spoločenského života Rusínov žijúcich na Slovensku, prezentácia ľudovej architektúry a kultúrno-historických pamiatok, večer rusínskej literatúry spojený s odovzdávaním *Ceny Alexandra Duchnoviča* za literatúru, filmové a divadelné večery (*Divadlo Alexandra Duchnoviča*), tvorivé dielne (výroba kraslíc, spev), exkurzie po Prešove a regiónov severovýchodného Slovenska, kde žijú Rusíni.

Cieľom projektu je, aby jeho účastníci nadobudli, prípadne si prehĺbili komunikáciu v kodifikovanej podobe rusínskeho jazyka. Ďalším cieľom je aj to, aby si jeho účastníci rozšírili poznatky o karpatských Rusínoch z oblasti histórie, kultúry, literatúry, etnografie.

Projekt je určený pre:

- každého, kto má záujem učiť sa spisovný rusínsky jazyk a spoznať karpatských Rusínov, ich históriu a kultúru;
- stredoškolákov a vysokoškolákov;
- osoby staršie ako 18 rokov.

Proces edukácie sa realizuje v priestoroch PU. Zabezpečujú ho vysokoškolskí profesori, slavisti a špecialisti z oblasti karpatorusinistiky.

Inštitucionálne zabezpečenie výchovy a vzdelávania príslušníkov rusínskej národnostnej menšiny

Spektrum inštitúcií, ktoré zabezpečovali výchovu a vzdelávanie príslušníkov rusínskej národnostnej menšiny v roku 2015 považujeme za primerané. Máme na mysli štátne a cirkevné školy, občianske združenia, aktivity súkromných osôb, orgány štátnej správy a podobne.

Ak by sme uvažovali nad hierarchickým usporiadaním týchto inštitúcií, musíme sa pridržiavať nasledujúcich pohľadov:

- na úrovni ústrednej štátnej správy môžeme vyjadriť spokojnosť s ochotou a zabezpečovaním výchovno-vzdelávacieho procesu v rusínskom jazyku a vo vzťahu k realizácii a aplikácii školského zákona v rusínskom národnostnom školstve (avšak s výnimkou dostatočného zabezpečenia vyučovacích pomôcok a učebníc, ktoré je podľa nášho názoru výrazne poddimenzované od roku 2011);
- na úrovni miestnej štátnej správy a na úrovni miestnych samospráv je potrebné podotknúť, že SR zabezpečila v tomto ohľade štátnej správy plnú realizáciu všetkých legislatívnych požiadaviek vo vzťahu k rusínskej národnostnej menšine, v súvislosti s tým, že občanom v rusínsky hovoriacich regiónoch bolo k spokojnosti zabezpečené právo komunikovať v jazyku národnostnej menšiny na úrovni hovoreného, písomného i právneho styku, na úradoch, na súdoch, na polícii a v súvislosti s činnosťou ďalších inštitúcií, ktorých povinnosťou je zabezpečiť realizáciu práv využívania jazyka národnostných menšín.

Vybavenosť škôl a školských zariadení s vyučovacím jazykom rusínskej národnostnej menšiny

V súvislosti s tým, že Rusíni mali aj v roku 2015 len dve národnostné školy, je potrebné podotknúť o aké školy ide. Budova ZŠ v Čabinách bola v značne havarijnom stave, zriaďovateľ má problémy s dofinancovaním prevádzky školy, na réžiu a platy, učebné pomôcky sú zabezpečené na primeranej úrovni, avšak aj v tom vidíme značné rezervy. Pomôcky na výučbu rusínskeho jazyka sa v podstate na Slovensku nedajú nikde zadovážiť, neexistuje systém, ktorý by okrem učebníc zabezpečil potrebné pomôcky. Je potrebné v budúcnosti zabezpečiť mechanizmus výroby a distribúcie učebných pomôcok (nápovedných obrázkov, tematických nástenných tabúl, interaktívnych DVD a CD, metodických príručiek a pod.).

Najchúlostivejším problémom v roku 2015 a aj v súčasnosti je nedostatok učebníc pre vyučovanie rusínskeho jazyka v primárnom vzdelávaní. Predovšetkým ide o potrebu vydania pripravenej učebnice pre 1. ročník – rusínsky *Šlabikár – Букварь*, ktorá bola k vydaniu pripravená ešte v roku 2012, no dodnes vydaná nebola. Zároveň je potrebné podčiarknuť, že sa náklad vydání *Bukvarja pre 2. ročník* a *Pracovného zošita pre 2. ročník* z roku 2006 minuli a opotrebovali. Nedostatok týchto učebných pomôcok už tretí rok výrazne komplikovali vyučovací proces vo vyučovaní rusínskeho jazyka na ZŠ, kde sú učitelia nútení pripravovať si vyučovací materiál svojpomocne. Podobný problém učitelia avizovali aj s inými učebnicami pre primárne vzdelávanie.

Za prínos je potrebné považovať vydanie prvej knihy pre predprimárne vzdelávanie v rusínskom jazyku pod názvom *Rusínsky jazyk pre najmenších*, ktorej vydanie iniciovalo občianske združenie *Колысочка – Koliska* ešte v roku 2014 za finančnej podpory Úradu vlády SR z programu *Kultúra národnostných menšín 2014*, v roku 2015 bol k tejto knihe rusínskeho jazyka pre najmenších vydaný *Pracovný zošit taktiež s finančnou podporou Úradu vlády SR*. Deti i učiteľky veľmi rady pracujú s oboma knihami. Dané združenie vydalo aj CD nosič *Vanesskine trampoty* s nahratou autorskou rozprávkou, ktorú na CD nahovorili rusínski herci *DAD*, alebo CD rusínskych uspávaniek spolu s rusínsky nahovorenými rozprávkami *Lul'aj, že mi lul'aj*, finančne podporené Úradom vlády SR, z programu *Kultúra národnostných menšín 2015 a 2014*, čo je taktiež veľmi dobrou učebnou pomôckou pre učiteľky večerných škôl. Rovnako občianske združenie *molody.Rusyny* vydalo viacero CD nosičov s rusínskymi rozprávkami, takže rusínske organizácie tretieho sektora prostredníctvom štátnej dotácie z Úradu vlády SR postupne zaplňajú absentujúci trh s pedagogickými pomôckami pre rusínske školy.

Možnosti na ďalšie vzdelávanie pedagogických a odborných zamestnancov v rusínskom menšinovom jazyku

Regionálne pracovisko Metodicko-pedagogického centra v Prešove v roku 2015 plne a ochotne zabezpečilo prípravu a realizáciu kontinuálneho vzdelávanie pre učiteľov primárneho vzdelávania, nižšieho a vyššieho stredného vzdelávania z predmetu rusínsky jazyk.

V októbri 2014 boli plnohodnotne akreditované dva vzdelávacie programy z rusínskeho jazyka:

- *Rusínsky jazyk a jeho vyučovanie na základných školách a stredných školách – aktualizčné kontinuálne vzdelávanie pod číslom KV1434/2014;*
- *Metódy a formy využitia historických reálií vo vyučovaní rusínskeho jazyka a literatúry – aktualizčné kontinuálne vzdelávanie pod číslom KV1433/2014.*

Do konca roka 2015 sa na uvedené vzdelávanie prihlásilo 14 pedagógov.

Vo februári 2015 bol akreditovaný ďalší vzdelávací program z rusínskeho jazyka pod číslom KV 1457/2015. Na tento program sa prihlásilo a do konca roka 2015 ho absolvovalo 16 pedagógov.

Za nedostatok sa považuje len nezabezpečenie kontinuálneho vzdelávania pre učiteľov predprimárneho vzdelávania, keďže učiteľky prejavili veľký záujem o vzdelávanie tohto zamerania.

Špecifiká výchovy a vzdelávania detí príslušníkov rusínskej národnostnej menšiny v školách a školských zariadeniach s vyučovacím jazykom slovenským

Problematika identifikácie aktuálnych špecifik vyučovania rusínskeho jazyka v edukačnom systéme SR je nanajvýš aktuálnou témou z rozličných dôvodov. Ide o tematiku zatiaľ nie príliš preskúmanú. Často je však v úzadí, aj napriek jej dôležitosti sa na ňu neraz zabúda. V mnohom je nenahraditeľnou súčasťou úspešnosti vyučovacieho procesu aj vo vzťahu k rusínskemu jazyku ako vyučovaciemu a výchovnému jazyku. Etablovanie predmetu rusínsky jazyk a literatúra po takmer dvoch desaťročiach ponúka možnosť lepšie konfrontovať výsledky, prostriedky a formy vyučovania tohto predmetu na MŠ, SŠ a vysokých školách na Slovensku.

Aktuálnosť špecifik vychádza z určitých historických súvislostí, ktoré spôsobili nedávny, resp. súčasný stav edukačného systému Rusínov na Slovensku. Postavenie vyučovania predmetu rusínsky jazyk a literatúra ako výchovného a vyučovacieho jazyka na materských, ZŠ, SŠ a vysokých školách na Slovensku vychádza a je podmienené rôznymi aspektmi, stretáva sa s mnohými procesuálnymi úskaliami a problémami. Tie vychádzajú predovšetkým z vyššie spomínaných historických súvislostí, ktoré rusínsku národnosť na Slovensku, no i jej vyučovacím systém v minulosti natrvalo ochromili, najmä počas minulého politického zriadenia v rokoch 1950 – 1989 otvorene zameraného na rozklad vzdelávacieho systému Rusínov na Slovensku.

Špecifiká vyučovania rusínskeho jazyka a jeho postavenie v systéme edukácie v SR by sme mohli v prvom rade charakterizovať a skúmať z pohľadu jednotlivých stupňov edukácie so zameraním na procesualnosť vyučovania a vzdelávania v podmienkach multikultúrnych súvislostí. Keďže Rusíni existovali a dodnes existujú ako minoritná národnostná menšina v rámci územia SR vnáša to do procesu ich vzdelávania a výchovy v ich materinskom jazyku aj rad paradoxov, ktoré sú veľmi časté a zreteľné. Sú výsledkom jednak dlhoročného negatívneho pôsobenia na svetonázor inteligencie Rusínov v minulosti a zároveň na značnú mieru ich asimilácie v súčasnosti, ktorá prebieha pomaly a nenásilne v rôznych sférach, avšak predovšetkým vo vzdelávacej a cirkevnej. Aj tie považujeme za potrebné identifikovať, skúmať a pomenovávať v súvislosti s tým, že určite prispievajú k identifikácii negatívnych vplyvov na edukačný systém Rusínov na Slovensku.

V tomto kontexte teda navrhujeme stanovenie cieľov skúmania a pomenovania špecifik našej menšiny nasmerovať na ciele v súvislostiach a ohľadoch aktuálnych, ale aj historických na nasledujúce konkrétne formulácie špecifických vzdelávacích cieľov:

- **identifikovať a navrhnúť aplikáciu rozsahu a zamerania vyučovania a jeho špecifik vo vzťahu k predmetu rusínsky jazyk a literatúra na izolovaných stupňoch edukácie (predovšetkým na predprimárnom, primárnom a na sekundárnom);**
- **skúmať možnosti a formy zatriktívnenia postavenia predmetu rusínsky jazyk a literatúra v systéme vyučovacích predmetov v zmysle platnej legislatívy;**
- **spracovať a vymedziť stratégie systematickej osvetovej práce so žiakmi a rodičmi na školách s vyučovaním rusínskeho jazyka;**
- **špecifikovať platné a inovatívne metódy vyučovania rusínskeho jazyka a literatúry;**
- **orientovať sa v nových prístupoch vyučovania rusínskeho jazyka a využitia IKT technológií;**
- **aplikovať vhodné stratégie využitia literatúry pre deti a mládež;**
- **orientovať sa v pedagogickej dokumentácii spojenej s agendou národnostnej školy v zmysle platnej legislatívy;**
- **analyzovať a súčasne aplikovať správny prístup vo výchove a vo vzdelávaní poukázaním na primerané a vyvážené interpersonálne vzťahy medzi učiteľom a žiakom v procese vyučovania rusínskeho jazyka;**
- **aplikovať primerané stratégie pri voľbe prístupov k tvoreniu vzdelávacieho programu škôl s vyučovaním a s vyučovacím jazykom rusínskym;**

- **inovovať a zdokonaľiť najnovšie progresívne profesijné kompetencie a formulovať návod na získavanie optimálnych zručností v práci učiteľa rusínskeho jazyka;**
- **porozumieť zvláštnostiam učenia sa žiakov a vyučovania učiteľov v jazyku národnosti a prípravy na učenie a vyučovanie;**
- **uplatniť vlastné skúsenosti pri vymedzení obsahového zamerania záujmových útvarov a záujmovej činnosti so zameraním na rusínsky jazyk a podobné reálie;**
- **aplikovať partnerskú komunikáciu v pedagogickej činnosti učiteľa rusínskeho jazyka.**

S problematikou identifikácie svojich špecifik sú Rusíni vyrovnaní v tom najlepšom zmysle. Sú lojálnymi občanmi SR, vážia si jazyk, kultúru a históriu majoritného národa, ktorá je s ich históriou, tradíciami a jazykom úzko spätá. V podobnom duchu sú vedení aj žiaci rusínskej národnosti. Na školách, kde sa rusínsky jazyk vyučuje, sa kladie dôraz na národnostnú znášanlivosť, porozumenie, a to formou pozitívneho porovnávania odlišností jednotlivých tu žijúcich národností.

Vzťah škôl a školských zariadení s vyučovacím jazykom slovenským a škôl a školských zariadení s vyučovacím jazykom rusínskej národnostnej menšiny

Prostredie severovýchodného Slovenska kompaktne obývané Rusínmi sa aj v súčasnosti vyznačuje mnohými multikultúrnymi prejavmi a črtami. Komunikácia viacerých kultúr na relatívne malom území predurčilo tu žijúcich obyvateľov rôznych národností prirodzene a harmonicky nažívať medzi sebou, akceptovať iné kultúry, náboženstvá, jazyky.

Vzťah Rusínov k majoritnému slovenskému obyvateľstvu v celoslovenskom meradle je na úrovni prirodzenej akceptácie potreby poznať štátny jazyk a komunikovať v ňom na potrebnej úrovni, poznávať a vyznávať spoločné hodnoty s prihliadnutím na vzájomnú znášanlivosť a toleranciu. V tomto duchu sa nesie aj vzťah a komunikácia príslušníkov rusínskej národnostnej menšiny v procese vyučovania a vzdelávania s občanmi slovenskej národnosti (a aj iných národností) na jednotlivých stupňoch a úrovniach ISCED (The International Standard Classification of Education).

Vo všeobecnosti sú školy s vyučovacím jazykom rusínskym otvorené k akejkoľvek spolupráci so školami s vyučovacím jazykom slovenským. Táto kooperácia prebieha rôznymi

formami (spoločné vystúpenia, prezentácie folklóru, školské a medzi-školské projekty, prezentácie).

Vyučovanie rusínskeho jazyka v regióne severovýchodného Slovenska sa realizuje prevažne aj na školách s vyučovacím jazykom slovenským, kde školský vzdelávací program ponúka aj tento predmet v rámci disponibilných hodín resp. vyučovanie formou krúžku. Aj to svedčí o tom, že rozvoju a zachovaniu rusínskeho jazyka na národnostne zmiešanom území sú vytvorené dostatočné podmienky. Perspektívne je však potrebné vytvoriť priestor pre všetky iniciatívy smerujúce k zachovaniu a zveľaďovaniu, no hlavne k stabilizácii a rozvoju rusínskeho národnostného školstva.

Čo považuje rusínska národnostná menšina za prioritu resp. potrebu riešenia v roku 2016?

Najvyššou prioritou pre Rusínov musí byť postupné pretransformovanie ZŠ s MŠ v obciach a mestách, kde Rusíni žijú koncentrovane, na školy s vyučovacím jazykom rusínskym alebo s vyučovaním rusínskeho jazyka. V prvej fáze by bolo potrebné presvedčať rodičov i deti, aby si vybrali rusínsky jazyk na svojich školách ako povinne voliteľný predmet alebo ako krúžok. Následne by mala postupovať transformácia ZŠ s MŠ v rusínskych obciach na národnostné rusínske školy. Nielen školy primárneho stupňa, ale aj sekundárneho stupňa. A v ďalšej etape bude potrebné zaviesť výučbu rusínskeho jazyka i na SŠ. Tým by sa mala vytvoriť prirodzená kontinuita výučby rusínskeho jazyka na všetkých stupňoch škôl. Takýto postup by nakoniec vyvolal i potrebu vyberať si rusínsky jazyk ako odbor na štúdium na vysokej škole.

Problémy v rusínskom školstve sa týkajú predovšetkým problematiky finančnej podpory výchovy a vzdelávania Rusínov. Naformulované a načrtnuté problémy sa však neriešia už dlhodobo. Často boli menované, ale žiaľ nedošlo zatiaľ k náprave. Môžeme povedať, že priority sú zároveň aj potrebami riešenia. Ide teda o úzku súvislosť jednotlivých nefunkčných článkov procesu výchovy a vzdelávania Rusínov.

Najakútnejším problémom je nedostatok učebníc pre ročníky primárneho vzdelávania, predovšetkým pre 1. a 2. ročník. Posledné vydania z roku 2006 sa už minuli a opotrebovali, vzhľadom na to, že ide prevažne o spotrebný materiál, ktorý sa logicky časom minie. Rusínske deti nemajú k dispozícii najmä pracovný zošit pre 2. ročník, z ktorého sa učia písať písmená rusínskej azbuky. Je poľutovaniahodné, že učitelia sú dennodenne nútení kopírovať

si posledný kus pracovného zošita, ktorý im ešte na škole zostal. Aj tento fakt výrazne znižuje vážnosť a kvalitu vyučovania rusínskeho jazyka. Za zmienku stojí takisto aj *Bukvar' pre 2. ročník*, ktorý je už 3 roky pripravený do tlače, ale vydaný nebol od roku 2006. Jedine pre potreby večerných škôl rusínskeho jazyka ho dalo vytlačiť z prostriedkov ÚV SR občianskeho združenia *Kolysočka – Kolíska* z programu Kultúra národnostných menšín 2015. Ide tiež o veľmi potrebný a kvalitný vyučovací materiál potrebný pre prax. Chýbajú taktiež *Čítanky k Bukvar'u* a pracovné zošity pre 1. a 2. ročník ZŠ. Zatiaľ sú učitelia nútení posielat' si ho medzi sebou elektronicky. Potrebné je tiež v dohľadnej dobe vydat' pripravené a inovované učebnice pre 8. ročník ZŠ, v súvislosti s tým, že už v budúcom školskom roku budú potrebné tieto učebnice vo vyučovacom procese.

Nedostatok učebných pomôcok je tiež sprievodným problémom vyučovacieho procesu na rusínskych národnostných školách. V tomto smere sú učitelia opäť odkázaní na svojpomocnú výrobu učebných pomôcok, ktorá zároveň neraz enormne zaťažuje náklady prevažne neplnoorganizovaných škôl.

Bolo by z prevádzkových a finančných dôvodov potrebné, aby aj školy s vyučovaním rusínskeho jazyka spadali pod agendu zvýhodneného mzdového koeficientu, avšak len na počet žiakov, ktorí sa učia rusínsky jazyk. V skutočnosti je to totiž niekoľko desiatok žiakov, no týmto počínom by sa výrazne pomohlo školám, ktoré realizujú vyučovanie rusínskeho jazyka. Bola by to forma kompenzácie za reálne procesuálne a materiálne nedostatky, s ktorými školy s vyučovaním rusínskeho jazyka reálne zápasia.

Dôležité je tiež z pohľadu kontinuálnosti vyučovania na jednotlivých stupňoch vzdelávania umožniť učiteľom pre predprimárne vzdelávania kontinuálne sa vzdelávať aj v problematike vyučovania rusínskeho jazyka, keďže táto skupina pedagógov aktívne prejavila veľký záujem o takýto druh kontinuálneho vzdelávania. V mnohých MŠ sa totiž začína s vyučovaním rusínskeho jazyka z iniciatívy občianskeho združenia *Kolysočka – Kolíska*.

Naformulované priority a identifikácia problémov rusínskeho národnostného školstva by mali byť prostriedkom k optimalizácii a stabilizácii jeho stavu. I keď reálnych problémov je omnoho viac, sústredili sme sa na tie najakútnejšie, resp. na dlho neriešené. Napokon je potrebné konštatovať, že legislatíva a podmienky pre rozvoj rusínskeho národnostného školstva sú na dostatočnej úrovni. Momentálne sa možnosti legislatívnych zmien konzultujú s pedagógmi a odborníkmi z praxe v pracovnej skupine na MŠVVaŠ SR, ktorí najlepšie vedia identifikovať úskalia a perspektívy stavu rusínskeho národnostného školstva. Najdôležitejšou

a stimulujúcou zmenou by bolo zvýšenie mzdového koeficientu či normatívu na žiaka na národnostných školách, teda i na rusínskych, paralelne s normatívom na bilingválnych gymnáziách.

Návrhy riešení problémov v roku 2016:

- akceptovať špecifiká a potreby Rusínov v oblasti vzdelávania;
- otvárať ZŠ s MŠ, ale aj MŠ či ZŠ samostatne - s vyučovacím jazykom rusínskym zavedením oveľa vyššieho mzdového koeficientu či normatívu na žiaka. Len výrazné zvýšenie normatívu na žiaka pomôže presvedčiť zriaďovateľov otvárať takéto školy;
- zaviesť vyučovanie rusínskeho jazyka na školy s vyučovacím jazykom slovenským a premeniť ich na školy s vyučovaním rusínskeho jazyka, tieto školy akceptovať ako národnostné a zaradiť ich do siete národnostných škôl;
- vyučovanie rusínskeho jazyka na jednotlivých druhoch škôl (spravidla s vyučovacím jazykom slovenským) prispôbiť požiadavkám a miestnym podmienkam formou:
  - voliteľných hodín v rámci školského vzdelávacieho programu;
  - krúžkov;
  - nepovinného predmetu;
  - jednej paralelne voliteľnej hodiny v kombinácii s iným predmetom;
  - časovej dotácie v rámci učebného plánu pre školy s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny;
- vyučovanie a integrovanie rusínskych reálií v rámci iných predmetov ako napr. rusínskej regionálnej výchovy, rusínskych folklórnych krúžkov, o ktorých je v praxi najväčší záujem, ale aj tieto formy zachovávanie rusínskej identity a kultúry zahrnúť do finančného zvýhodnenia formou určitého mzdového koeficientu na počet žiakov;
- vytvorenie pozitívnych podmienok rozvoja rusínskej identity počas vyučovacieho procesu v školách v súvislosti so spomenutými špecifikami Rusínov a zahrnúť ich do balíčka financií pre národnostné školstvo;
- poskytnúť priestor na vyučovanie rusínskeho jazyka ľubovoľnou formou na akomkoľvek druhu škôl (slovenské školy s vyučovaním rusínskeho jazyka, školy s vyučovacím jazykom slovenským alebo rusínskym) a finančne ich zvýhodniť formou určitého mzdového koeficientu, pričom však neznižovať časové dotácie na vyučovanie cudzích jazykov, štátneho jazyka, informatiky a iných profilových predmetov jednotlivých druhov škôl;

- podľa návrhu nového učebného plánu pre rôzne druhy škôl navrhujeme pridané hodiny nad rámec učebného plánu podľa ich počtu taktiež zvýhodniť mzdovým koeficientom;
- v rámci uznávania mzdových koeficientov a normatívov na žiaka zaradiť a finančne zohľadniť akúkoľvek formu vyučovania rusínskeho jazyka na rôznych druhoch škôl nasledovne:
  - pre školy s vyučovacím jazykom rusínskym, rovnako ako pre školy s vyučovacím jazykom akejkoľvek inej národnostnej menšiny na Slovensku – 125 % mzdového koeficientu, porovnávajúc vyučovanie na bilingválnych gymnáziách, kde je vyučovanie cudzieho jazyka zvýhodňované práve 125% mzdovým koeficientom a normatívu na žiaka; takéto mzdové koeficienty i normatívy na žiaka je potrebné zaviesť i na školy s vyučovacím jazykom národnostných menšín na Slovensku;
  - pre školy s vyučovacím jazykom slovenským s vyučovaním rusínskeho jazyka – 115% mzdového koeficientu a normatívu na počet žiakov navštevujúcich vyučovanie rusínskeho jazyka;
  - premyslieť, akým mzdovým koeficientom a normatívom na žiaka by sa mohli zvýhodniť vyučovania určitých foriem rusínskych reálií integrovaných v regionálnej výchove alebo folklórnych krúžkoch (návrh je 108 % mzdového koeficientu).

Ruská národnostná menšina

V posledných rokoch sa záujem o ruský jazyk ako cudzí jazyk zvýšil. Vyučuje sa v súkromných MŠ (najmä oblasť okolo Bratislavy), základných a SŠ a taktiež na univerzitách a vysokých školách. Okrem toho je v ponuke aj veľa kurzov a certifikovaných kurzov ruského jazyka.

V roku 2015 sledujeme mierne zníženie absolventov maturitnej skúšky. V roku 2014 maturovalo z ruského jazyka z úrovne B1 3,1%, v roku 2015 to bolo 2,7% žiakov SŠ. Z úrovne B2 sa počet žiakov rovnako znížil a to tak, že v roku 2014 maturovalo 1,2% a v roku 2015 to bolo 1,19% žiakov.

Srbská národnostná menšina

Príslušníci srbskej národnostnej menšiny nemali v roku 2015 možnosť vzdelávať sa vo svojom materinskom jazyku v materských, ZŠ a SŠ na Slovensku. V minulosti určitá možnosť existovala, napr. *lektorát srbského jazyka na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave* v školskom roku 2012/2013. Výučba srbského jazyka na *Univerzite Komenského na Katedre slovanskej filológie* v súčasnosti nie je možná.

V roku 2014 nebolo uskutočňované žiadne mimoškolské vzdelávanie pre deti, mládež a dospelých v srbskom jazyku.

Aj napriek nárastu počtu príslušníkov srbskej národnostnej menšiny, počet detí v súčasnosti nedáva možnosť organizovať vyučovanie v srbskom jazyku a srbského jazyka. Okrem toho, Srbi nie sú koncentrovaní na jednom mieste, čo predstavuje problém nie len ak sa jedná o počet záujemcov, ale aj mesto, kde by sa vyučovanie zriadilo.

V tomto smere určite existuje ambícia, aby sa v prípade požiadavky vyučovanie srbského jazyka zaradilo medzi aktivity príslušníkov srbskej národnostnej menšiny.

Ukrajinská národnostná menšina

MŠ s vyučovacím jazykom ukrajinským:

Rokytov pri Humennom, Ruská Poruba, Krásny Brod, Jarabina, Údol, Vyšný Mirošov, Pčoliné, Stakčín, Stráňany.

MŠ s vyučovacím jazykom slovenským a ukrajinským:

Prešov, Medzilaborce (Ul. Duchnovičova, Ul. Gen. Svobodu).

ZŠ a SŠ s vyučovacím jazykom ukrajinským a vyučovaním ukrajinského jazyka:

- *Spojená škola T. Ševčenka* (ZŠ a Gymnázium), Prešov (v zriaďovateľskej pôsobnosti Prešovského samosprávneho kraja);
- *ZŠ internátna Humenné* (zrušená uznesením Mestského zastupiteľstva v Humennom k 31. 8. 2015);
- *ZŠ Jarabina*;
- *ZŠ Údol* (1. – 4. ročník);
- *ZŠ Ubl'a* (krúžok).

Vysoké školy:

- *Katedra ukrajinistiky Filozofickej fakulty PU.*

V mimoškolskej oblasti (neformálne vzdelávanie) sa vyučovanie ukrajinského jazyka realizuje prostredníctvom jazykových kurzov pre deti, a to v *Základnej škole na Ul. Karpatskej* vo Svidníku a pri *Regionálnej rade Zväzu Rusínov-Ukrajincov SR* v Košiciach.

Inštitucionálne zabezpečenie výchovy a vzdelávania:

- na úrovni ústrednej štátnej správy:
  - *Katedra ukrajinistiky Filozofickej fakulty PU;*
- na úrovni miestnych samospráv:
  - ZŠ – miestna samospráva;
  - *Spojená škola T. Ševčenka* – Prešovský samosprávny kraj.

Technické a materiálne vybavenie škôl a školských zariadení s vyučovacím jazykom ukrajinským alebo s vyučovaním ukrajinského jazyka je priemerné, v niektorých prípadoch, ako napr. ZŠ s MŠ internátna s vyučovacím jazykom ukrajinským v Humennom dokonca podpriemerná. Aj vybavenosť škôl učebnicami a učebnými pomôckami je nedostatočné.

V školách a školských zariadeniach s vyučovacím jazykom slovenským, ktoré sa nachádzajú na území obývanom touto národnostnou menšinou, by bolo potrebné zaradiť do

učebných osnov základy histórie a kultúry danej menšiny. Keďže ide o málopočetné školy, ich najväčším problémom je finančné zabezpečenie.

Priority na rok 2016:

- pripraviť analýzu súčasného stavu ukrajinského národnostného školstva a vypracovať návrh na jeho revitalizáciu;
- riešiť financovanie národnostných škôl podľa ich potreby na osobné (mzdy) a prevádzkové náklady;
- školy s vyučovacím jazykom ukrajinským alebo s vyučovaním jazyka ukrajinského majú spravidla menší počet žiakov, a preto je nevyhnutné zvýšiť normatívy na žiaka a tiež ročný príspevok štátu na záujmovú a mimoškolskú činnosť;
- v procese nevyhnutnej asimilácie a zvýšenej migrácie, ktorá prináša vyludňovanie obcí na národnostne zmiešanom území je potrebné znížiť limit počtu žiakov v triedach ukrajinských národnostných škôl;
- na národnostne zmiešaných územiach v MŠ praktizovať výchovu aj v jazyku národnosti, v ktorom sa vedie vyučovanie v príslušných ZŠ. K tomu je potrebné obnoviť prípravu učiteliek MŠ s výchovným jazykom ukrajinským na Pedagogickej a sociálnej akadémii v Prešove;
- vytvoriť systém efektívneho riadenia a kontroly ukrajinských národnostných škôl s účasťou predstaviteľov tejto národnostnej menšiny. Na základe čl. 34 Ústavy SR o práve podieľať sa na riadení vecí, ktoré súvisia so životom národnostnej menšiny je potrebné zriadiť miesta pre pracovníkov z radov ukrajinskej národnosti v príslušných orgánoch zodpovedajúcich za riadenie školstva;
- preveriť na základe akých dôvodov sa v niektorých MŠ, ZŠ a SŠ neuplatňuje výchovno-vzdelávací jazyk uvedený v sieti regionálneho školstva;
- navrhujeme, aby účastníkom správneho konania vo veci vyradenia zo siete školy s výchovno-vzdelávacím jazykom národnostnej menšiny bola aj príslušná kultúrno-národnostná organizácia (č. 34 Ústavy SR);
- vzhľadom na to, že niektoré ZŠ s vyučovacím jazykom ukrajinským alebo s vyučovaním jazyka ukrajinského sú v pohraničných oblastiach a majú dobré kontakty s Poľskom a Ukrajinou, je potrebné zvýšiť finančné prostriedky na rozširovanie partnerských kontaktov;

- uskutočniť pracovné stretnutie s pracovníkmi odboru národnostného školstva MŠVVaŠ SR.

Zhodnotenie situácie v súvislosti s dôrazom na perspektívy, možnosti a záujem o ukrajinský jazyk:

- snahou ZŠ je vychádzať v ústrety požiadavkám rodičov a žiakov o vyučovanie ukrajinského jazyka;
- školy zároveň upozorňujú na skutočnosť, že zaradenie ukrajinského jazyka do vyučovacieho procesu odčerpáva školám finančné prostriedky;
- školy s nižším počtom žiakov, kde aj na základe demografického vývoja bude každoročne ich počet klesať (a následne aj pridelené finančné prostriedky v rámci normatívneho financovania), to vnímajú negatívne a uvažujú o zrušení vyučovania jazyka národnostnej menšiny;
- väčšina ZŠ, ktoré vyučujú niektorý z jazykov národnostných menšín, zaznamenávajú pokles záujmu zo strany rodičov a detí o vyučovanie v jazyku národnostných menšín;
- dôvodom ich zníženého záujmu je veľmi malé alebo takmer nulové uplatnenie národnostného jazyka v bežnom živote a praxi.

Židovská národnostná menšina

Materinským jazykom väčšiny židovského obyvateľstva žijúceho na území Slovenska sú slovenský, maďarský a nemecký jazyk. Podľa sčítania obyvateľstva SR v roku 2011 sa 460 obyvateľov prihlásilo k materinskému jazyku jidiš. Predpokladáme, že väčšinou išlo o skôr narodené osoby, ktorých počet sa neustále znižuje.

Z uvedeného vyplýva, že Židia na Slovensku používajú ako materinský jazyk, jazyk majoritného obyvateľstva, prípadne jazyk niektorej z ďalších menšín žijúcich na tomto území. Vzdelávanie v hebrejskom jazyku umožňuje súkromná *Materská škola Lauder Gan Menachem v Bratislave*. Žiaci a študenti navštevujú hlavne školy s vyučovacím jazykom slovenským, v menšom počte maďarským a ďalší študujú v zahraničí.

**Správa o stave národnostného školstva na základe Štatútu
Výboru pre národnostné menšiny a etnické skupiny čl. 3 písmeno g)**

Možnosti vzdelávania vo Vašom menšinovom jazyku

Zoznam škôl a školských zariadení, vzdelávacích inštitúcií a ich stručná charakteristika.

- a) materské školy,
- b) základné školy, stredné školy,
- c) vysoké školy,
- d) iné druhy vzdelávania.

2. Inštitucionálne zabezpečenie výchovy a vzdelávania príslušníkov Vašej národnostnej menšiny

- a) na úrovni ústrednej štátnej správy,
- b) na úrovni miestnej štátnej správy,
- c) na úrovni miestnych samospráv.

3. Vybavenosť škôl a školských zariadení s vyučovacím jazykom Vašej národnostnej menšiny alebo s vyučovaním jazyka Vašej národnostnej menšiny

- a) technické a materiálne vybavenie škôl,
- b) učebnice a učebné pomôcky.

4. Možnosti na ďalšie vzdelávanie pedagogických a odborných zamestnancov vo Vašom menšinovom jazyku

- a) možnosti vzdelávania budúcich pedagógov a možnosti ďalšieho vzdelávania absolventov v rámci kontinuálneho vzdelávania;

5. Špecifiká výchovy a vzdelávania detí príslušníkov Vašej menšiny v školách a školských zariadeniach s vyučovacím jazykom slovenským

- a) charakteristika špecifik,
- b) riešenie špecifických otázok za súčasných podmienok,
- c) nedostatky v riešení špecifických otázok,
- d) návrhy riešení.

6. Vzťah škôl a školských zariadení s vyučovacím jazykom slovenským a škôl a školských zariadení s vyučovacím jazykom Vašej národnostnej menšiny

- a) spoločné programy alebo iné spôsoby spolupráce.

7. Čo považujete za prioritu resp. potrebu riešenia v roku 2016?

**Zoznam autoriek a autorov časti Správ o používaní jazykov národnostných menšín
za rok 2015**

Diana Dobrucká – Bulharská národnostná menšina

Hana Zelinová – Česká národnostná menšina

Radoslav Jankovič – Chorvátska národnostná menšina

Kludia Szekeresová – Maďarská národnostná menšina;

Ján Chúpek – Moravská národnostná menšina

Ondrej Pöss – Nemecká národnostná menšina

Czeslaw Sobek – Poľská národnostná menšina

Miriam Mahajová – Rómska národnostná menšina

Luba Kráľová – Rusínska národnostná menšina

Kristína Lettrichová Dašková – Ruská národnostná menšina

Stane Ribič – Srbská národnostná menšina

Pavol Bogdan – Ukrajinská národnostná menšina

Pavol Mešťan – Židovská národnostná menšina